

Universul

Anul XLIV Nr. 36

2 Septembrie 1928

5 Lei

Interar

AUREL VLAICU

C t i t o r i i

AUREL VLAICU

31 August 1913. Trenul personal care mă aduce după o lungă vacanță din munții Gorjului, străbate gări care au în noapte, aspecte funebre. Trupele care se întorc din Bulgaria au adus holera pe care au împrăștiat-o de-a lungul țării. „Sau luat măsuri”, anunțau sistematic ziarele încercând să liniștească populația. Gările sunt deci păzite de soldați ca niște închisori, var vărsat pretutindeni albește fantomatic zidurile în noapte și călătorii, în tren ca într'un convoiu funerar de fier vechiu, își comunică alarmați, în șoaptă: „La Filiași sunt doi morți în sala de așteptare” — La Piatra-Olt un vagon de ho-

piecioarele zdrobite și craniul sfărâmat într'o livadă de pruni de pe lângă pădurea de sonde.

Era o durere nesfârșită pentru proaspătul absolvent de liceu, care se pregătea pentru largul necunoscut al vieții.

Și ghemuit pe scara vagonului de clasa treia, fără să mai știu de gări funebre, îmi aminteam aproape zi cu zi ipostasele unei isbânzi sfârșite în moarte.

În toată lumea se fac încercări ca omul să părăsească pământul pe care s'a târît de mii de ani. La Paris tot un român Vuia, are cel dintâiu ideea

slăcără în fața reprezentanților cu nas subțire și mânuși ai ministerului de război, în parcul Carol. Și în timpul acesta Wilbrugh Wright se ridică la două sute de metri în aplauzele delirante a două continente.

Românul era astfel lipsit din necmenia și neintelența celor care trebuia să-i cadă umniți la picioare de aureola întăietății.

Dar i se dă voie inginerului Vlaicu să-și lucreze mașina în atelierul arsenalului Armatei. Ce s'a întâmplat acolo, am aflat mai târziu din paginile unei reviste literare. Un comandant obtuz și bolnav de ticat n'avea încredere în Vlaicu și căuta cu fiecare prilej să se scape de el. Il considera ca o belea a Arsenalului și încerca să-i facă vânt.

Peste un an mașina era gata. Toate ziarele anunțau evenimentul și data primului sbor la Cotroceni. Suntem adunați acolo încă de dimineață, mii de liceenii cu aripi în suflet. Căci Vlaicu e mai înainte de toate al nostru. Iată-l! E un lăcan mai mare cu cap de țigănuș care ne grăește vesel și mănios ardeleneste ca sa nu incurcăm calea. Mai sunt acolo și nasurile subțiri. Vlaicu iură în cutiuța lui ca într'un sicriu de sârmă și pânză. Motorul sbârbaie, elicele ridică un nor de praf și aeroplanul aleargă pe câmp. Ateargă și nu se ridică în prima zi. Copiii sunt triști. Nasurile subțiri zâmbesc ca niște nasuri subțiri și Valicu lămurește ca nu prea știe să conducă. Dar să vedeți mâine.

Și a doua zi a sburat. S'a întâmplat lucrul acesta unic în tehnica mașinilor că a sburat prima construcție, a sburat aeroplanul „Vlaicu No. 1”.

Pe urmă plimbările pe deasupra Bucureștilor erau obicinuite ca ale mușcalilor la șosea. Ziarele erau pline de numele lui. Când a sburat la carierul armatei, în manevră la Piatra Olt, trupele l-au primit delirant ca și atunci când a sburat deasupra Balcanilor în 1913. Pe măsură ce învața să conducă, mașina lui se dovedea mereu superioară.

Era mândria și nădejdea tuturor, dar mizeriile nu încetaseră. N'avea un ban și nimeni nu se gândea să-i dea o comandă de mașini. Un vis mai avea. Să se întoarcă la el acasă la Binținți să arate tuturor care crezuseră în el, când sbură cu caii înhămați, că mașina lui „fusese adevărată”.

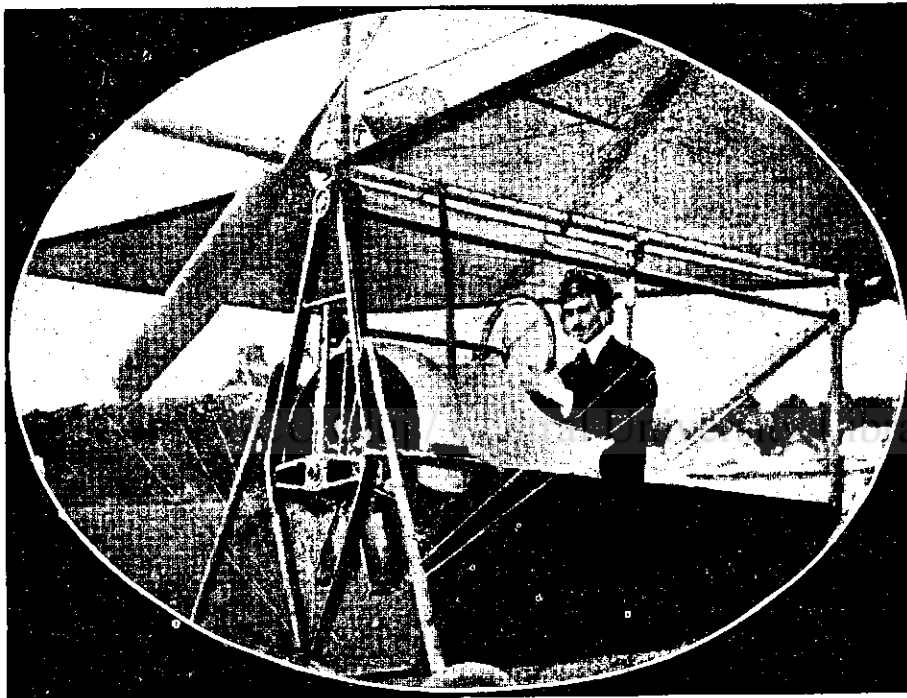
Dar mai ales să apară cu pasărea lui deasupra Carpaților ca un vestitor al vremurilor care aveau să vină. El fecior al Ardealului.

Și acum citeam în ziar că trupul lui și-a amestecat sângele și carnea cu sfărâmurile pasării de fier și pânză.

Neamul românesc încercase să sboară cu propriile lui aripi și căzuse.

Dar nici o cădere nu e definitivă, chiar dacă înseamnă o mare și dură roasă întârziere.

CAMIL PETRESCU

Înainte de pornire

lerici, dintre care câțiva morți, e garat pe o linie secundară”.

Dar noaptea de August, chiar în timp de epidemie de holera, se slăvesc în zori albicioși, care înviează.

Cățărându-se pe tampoane, în gara Costești, un băiat murdar și golaș vinde gazele sosite cu trenul dinspre București. Și pe un sfert de pagină, citește titlul groaznic care birue și impresia campaniei și fiorul boalei odioase: „Moartea lui Aurel Vlaicu”. Peste patru coloane, „Moartea lui Aurel Vlaicu”. Citește ținând ziarul cu mâini amorțite, amănuntele care sunt destule: Cum a plecat la ora două să treacă peste Carpați, ce-a vorbit cu mecanicul, cum s'a prăbușit la Brănești lângă Câmpina. Un om care de mic fusese ars de dorul să se ridice la cer, care toată viața a măsurat cu compasul și echerul planuri menite să birue pământul cu mlaștini și stânci masive, care ciocăniase fierul și cususe aripele cu mâna lui ca să dureze mașina măiastră care să lupte cu norii, zăcea cu

să puie aeroplanul pe roate și cel dintâiu, se pare, se ridică deslipindu-se de câmpul cu iarbă mărunță câteva zeci de metri. Pe urmă Farman, Voisin, St. Dumont, Bleriot, și frații Wright în America, încearcă în fiecare zi îndrăznețea experiență, urmași de lumea întreagă cu înfrigurare. În timpul acesta un refugiat bate la ușile tuturor redacțiilor vestind că el român are o mașină de sburat și cerând tuturor sprijin ca să birue nația noastră înaintea celorlate. Dar nu găsește nicieri crezare. Zădarnic încearcă el să dovedească adevărul celor ce șune, afirmând că a sburat la el acasă, la Binținți, înlocuind motorul pe care nu-l avea cu cai înhămați. Lumea oficială și neoficială zâmbeste. „Tot așa am sburat și pe câmpia Lugojului”. Și iar zâmbesc toți și timpul trece. Inventatorul se adresează atunci unui poet, Octavian Goga. Aceasta îl sfătuiește să facă o mașină mică, de probă. Și iată că după câțiva timp, o lighioană de sârmă, pânză și lemn, sboară din colț în colț, prin odăile joase de la Hotel Regal. Pe urmă

SCRISOARE CATRE UN PRIETEN

Fratre Siculoane

Vrei idee de bucurie m-ai făcut
cu epistola, stii cit eram eu de al-
dracului prin Budapesta? Le o mare
fi si cu ceilalti? Nu am avut de
ei nimic. Eu frate cu tot venimel
si sborurile ce le am facut tot o duc
rau, sunt niste perseverenți cari din
invidie imi strica foarte mult dar
sper să zămbesc si pe acestia,
de veni bucuros la D-Te dar nu
stiu an timp sau sa M'es duc
acuma la Cairo să sbor să câștig
niste gologan sau fac alta
masina ca asta e tota hodorozita
Paguba ca vine varna ca altfel
es sbura si in alte orasuri
Daca or avea timp si scriu
cand vin

Cu dragoste
Vlaicu

Hotel Regal 2/XI 0/0

devarate

Abilul pilot era dublat de unul dintre
mai pasionați mecanici. Nu de un in-
ter de un inventator ingenios (faima
burătorului face această afirmație du-
că) ci de un mecanic în cel mai strict
teles al cuvântului. O patimă călită în
teller, inconjurat de menghine, șuruburi
i pile,

Nu este deci de mirare că arăta o vâ-
dă agresivă în fața teoriilor.

Monoplanul său era o dovadă: fuze-
trat cu două helici, era exact opus prinzi-
piilor zborului. La observațiile pe cari i
le-a adus un prieten, tot inginer și el,
Vlaicu a răspuns că vede și el acest de-
fect în schema monoplanului său dar „ce
să-i facă dacă merge”, sau că teoriile nu-l
neliniștesc aăta vreme „cât viața, primită

așa cum o atinge” îi verifică propriile
sule idei.

Acest monoplan, faimos în planările
sale, ca și în căderile sale pe arbori (pe
atunci aviația era doar o disciplină a
acrobaticii) nu fusese construit într-o u-
zină din nu știu ce oraș cu nume răsună-
tor, ci într'un atelier umil, din răbda-
rea și mușchii a doi frați, îndrăgostiți ai
fierului și al focului.

N'a putut deci rămâne, în tinerețea sa,
Vlaicu prea mult timp în aceeași școală?
Nu-l mulțumea numai planșeta, cu infi-
nitele ei curbe, ale unui spațiu nevăzut
și neînțeles, Politehnica din Budapesta
nu l-a putut reține prea mult timp. Ore-
le în sala de desen erau prea lungi.
Fraza profesorului gravă, prea acade-
mică, cu legi și rânduri nesfârșite de
infinitesimale, neliniștea pe acest neofit.
Mai cu seamă că accesul la atelier, nu
era permis decât celor înaintați în a-
nii de studii, chiar celor dela secția
mecanică, primii ani fiind consacrați
exclusiv teoriei.

Povestesc câțiva dintre foștii săi co-
legi, (câți au mai rămas), că neputând să
pătrundă în atelier Vlaicu era răzut, cum
sta ore întregi înșepenit la zăbrelele fe-
restrelor, privind cu jind la colegii săi
mai bătrâni, cari între menghine și șuru-
buri, puteau să „pilească”, „acolo unde
ferul și sudoarea omenească stăpânește.

NOTE BIOGRAFICE

Aurel Vlaicu s'a născut în satul Bințiși
de lângă Orăștie, în anul 1880. Era fiu de
țaran. Studiile și le-a făcut în Budapesta
și Germania. Când s'a întors în țară a
reușit să-și construiască un aparat, tip
original, la Arsenalul Armatei. Cu a-
cest aparat și-a început primele exer-
ciții de pilotaj. A ajuns în scurt timp,
un excelent pilot fără profesor și fără
asistent. Abia după câteva luni de sbo-
ruri, Vlaicu executa virajuri cari în-
cremeneau pe cei mai iscusiți piloți
din vremea aceea. În timpul campaniei
noastre din Bulgaria el a adus țării
neprețuite servicii prin îndrăznețe re-
cunoașteri. Pentru aceste merite, Regele
Carol l-a distins cu ordinul „Steaua
României”. Nu mult după aceasta, în
ziua de 31 August 1913 Aurel Vlaicu a
plecat cu avionul să treacă munții Car-
pați — un act de mare temeritate pe
vremea aceea. N'a ajuns decât până
deasupra satului Bănești unde la 20
kml. de Ploiești avionul a căzut.

Aviatorul a fost găsit mort și apar-
tul sfărâmat

IMPRESIUNI DIN VĂZDUH

Mi se cere să scriu un articol. Nu pot să refuz. Cu toate acestea, rog să nu se uite că meșteșugul meu nu e să scriu. Eu știu să sbor. Din pama, ce cu sila mi se pune azi în mână, eu am făcut aripă de înălțare. Să smulg acum din aripă o pană ca să fac prăză? După cât știu eu, o singură aripă poate produce pene de scris bune: aripa de găscă. Vedeți la ce păcăleli se expune omul nedepins cu stilul.

„Lumea e curioasă să-ți cunoască impresiile” — mi s'a spus. Sunt foarte renumescător lumea de curiozitatea cu care mă onorează. Mărturisesc însă că ași fi preferat ca lumea să se intereseze mai mult de sborurile mele decât de proza mea, care, desigur, trebuie să fie foarte plăcută. Dar, să nu acuz pe nimeni. Și mai ales să nu nităm că trăim într-o vreme când publicului îi place să petreacă văzând câini cari vorbesc, oameni cari latră și aviatori cari scriu. Prin urmare, să scriu.

Ce să spun? Cyrano de Bergerac, care n'a sburat niciodată, descrie admirabil sborul său între lună și pământ. Înțelept, prin urmare, de ce mi-e frică mie că nu voi isbui să interesez de fel cu impresiile mele pe cititori. Trebuie să li avut norocul de a nu fi sburat niciodată ca să poți descrie frumos un sbor !..

J'arrive, — excuse moi — par la dernière trombe. Je suis un peu couvert d'éther. J'ai voyagé ! J'ai les Yeux tout remplis de poudre d'astres. J'ai Aux éperons, encor, quelques poils de planète ! Tenez, sur mon pourpoint un cheveu de comète !..

Așa pretinde Cyrano de Bergerac că s'a infers din fantastică sa călătorie în lună. Eu, deși am izbutit să mă ridic chiar până la o mie de metri cu aparatul meu, mărturisesc că niciodată nu m'am coborât acoperit de eter, cu ochii plini de praf de stele, pe ghețe cu puf de planetă sau pe haime cu păr de cometă. Și nici calea lactec nu mi-a stropit niciodată bluza cu laptele care-o... pavează.

În schimb, au încercat de-atâtea ori să mă stropescă alții cu noroiul pământean al răutății lor. Dar, să nu vorbim de necazuri. Datoria noastră este să plănăm de-asupra micimilor omenești. Și această datorie trebuie să și-o îndeplinească cu atât mai mult aviatorii, Menirea lor nu e să planeze ?

Impresia cea mai puternică am simțit-o când am sburat pentru prima oară la Binținți, în Ardeal. Blăciot încă nu trecuse canalul Mănezei. Primul meu aparat era tot de lemn și n'avea motor. Am legat trei cai de el, trei flăcăi au prins a poeni din bice, și aparatul s'a ridicat la vre-o 15 metri înălțime, după ce a alergat câți-va kilometri pe pământ. De-atunci, de câte ori mă sui în aparat, sbărnaiala motorului mi-aduce aminte de aeroplanul fără motor, și dinaintea ochilor, fascinați de nemărginirea văzduhului, îmi răsar cei trei flăcăi chinând și poenind cu foc din bice.

Bucuria cea mai mare însă am simțit-o când am sburat pentru prima oară la Cotroceni. Nu m'am ridicat atunci mai sus de patru metri. Cu toate acestea, nici Alpii nu mi-i închipuam mai înalți ca înălțimea la care mă ridicasem eu. Fiindcă patru metri, erau atunci pentru

mine un record formidabil, un record care-mi consacra mașina. Sburasem: și asta era principalul. Mă menținuseră sigur în aer, făcusem evoluțiuni neșovăchice. Publicul care era de față m'a aplaudat cu entuziasm. Iar eu, după ce m'am coborât, eram ca și beat de bucuria fără margini a isbândeii. Începusem să mă dau peste cap pe câmp de ferice. Cei din jurul meu ziceau că'm înebunit. Și eram, în adevăr, nebun de entuziasm și mulțumire.

De altfel, este în adevăr de mirat cum omul nu înnebunește când zboară. Mă ridic. Și un gol par'că se face deodată în toată liniștea, — ca și cum m'ași ridica foarte repede ca un ascensor. Casele, drumurile, plantațiile prind să alerge nebuneste în urma mea, să se depărteze din ce în ce, să se micșoreze, să de-

In zbor

vie tot mai puțin clare. Până la o sută de metri, am impresia că sbor cu un tren fulger, pe un drum fără șine, peste lucruri și oameni. E înălțimea favorită la care-mi place să sbor. La o sută de metri nemărginirea văzduhului nu mă neliniștește, alergarea nebună a lucrurilor de sub mine îmi dă continuu senzația amețitoare a vitezei cu care sbor... Dela Cotroceni, când sunt la o sută de metri înălțime, se vede departe în zare... Văd Argeșul cum scânteiază ca o panglică de fildeș... Văd drumurile, clădirile orașelor, pădurilor cum se rânduesc, sub înrăurirea vitezei cu care alerg, în linii paralele... Toate contururile se văd paralele de sus.

Când trec de cinci sute de metri începe să-mi fie urât. Pământul nu se mai vede decât ca o imensă movilă de cenușe sură cu pete albe, nunți și văle se nivelează... Contrații sburători (ciorile și ceikalții... aviatori de această categorie) au dispărut cu desăvârșire... Mă simt singur și începe să-mi fie frică... Nu mi-e frică de căderi sau accidente. Mă cuprinde teama de misterul nemărginirii. Nici odată omul nu poate să aibă mai precisă impresia neantului decât când zboară mai sus de cinci sute de metri. Jos haos, sus haos, iar sbărnaitul de bondar uriaș al motorului

par'că dă un formidabil glas acestui haos.

Am trecut de 800 metri. Alerg cu o viteză foarte mare. Și totuși par'că stau pe loc. În raport cu imensitatea văzduhului, viteza motorului meu dispăre. Ași vrea să alerg mai repede. Încetarea asta mă enervează. Toate sforțările sunt zadarnice însă. M'am ridicat dincolo de limita putințelor omenești. Am intrat în sfera unde omul nu mai însemnează nimic față de infinitul a tot puternic.

Să mă cobor, deci. Coborirea e mult mai plăcută decât suirea. Până la 50 de metri deasupra pământului, mă cobor fără nici o teamă, cu mâinile strânse pe cârmă, cu ochii ațintiți asupra motorului. Dela 50 de metri începe să mă cuprindă frica de a mă ateriza, destul de ușor. În aviație, spre deosebire de viața de toate zilele, e mai greu de coborât decât de urcat. Cât ar câștiga aviația dacă predispoziția firească a omului de a se coborî și de-a coborî totul, s'ar putea aplica exclusiv în folosul aterisării!

Și mai ales e greu de aterisat în timp de furtună. Dealtfel, când aerul e agitat, aviatorii evită să sboare. Eu totuși am sburat la Brașov pe un timp foarte puțin favorabil. Bătea un vânt puternic. Aerul era neliniștit ca valurile unei mări înfuriate. Aparatul era când ridicat în înălțimi de sute de metri, când coborât până aproape de pământ. Par'că eram o minge vie cu care o mână uriașă se juca cu o plăcere sabbatică între cer și pământ. Când bate vântul tare, am impresia că niciodată nu vom putea slăpâni aerul.

Deacea, cred că aviația nu va izbuti decât să devie o foarte plăcut sport pentru vreme frumoasă. Ea nu va putea niciodată să ia dezvoltarea pe care au luat-o automobilele sau vapoarele. Și e foarte firesc să fie așa. Ca să sboare, omul trebuie să cucerească regiuni ce nu-i sunt destinate, cu mijloace ce mi-i aparțin.

Dela furtul lui Prometeu, omul n'a îndrăznit încă o aventură atât de primejdioasă. Și, pe cât se pare, ca și Prometeu, omul modern va ispăși prin eterne pînărări de sânge această nouă taină furată Dumnezeului.

AUREE VLAICU

29 Octombrie, 1911.

P O E Z I E

SANDU TUDOR

STIHURI POPULARE PENTRU MOARTEA IN CĂTĂNIE

Frunză verde, lemn cu nod,
sună codrul a prohod,
că în dunga dealului,
în fața Muscalului,
badea s'a frânt și-a picat
roșu'n frunte înfruntat,
cu pistolul la picioare,
sabia peste ponoare,
vârful coifului turfit,
ca o cruce risipit.

Pasăre, pasăre vie,
șori acasă mărturie,
scutură-ți umbra de pene
până rana din sprincene
nu se'ncheagă din răcoare
vinețală de cicoare.

Până nu sting ochii apa,
până nu-l înghite groapa,
să suni ciocul de ferestre
să dai soafei lui de veste.

De pe strășină să țipi
să bată plânset din aripi,
să-i vadă 'n ochian de gânc
umbra de cruce căzută,
în pustiu cum îl sărută
gura rece-a vântului,
căfelul pământului
cum îl schiaună și-i linge
sângele ce se prelinge
și'n loc de lumini de ceară
ceața văilor de seară
cum își fumaie a jale
alaiul lăptos de iele.

Dacă l'ai iubit curat
s'o pornească pe 'nserat
prin somn lung cu chipul dus
după omul ei răpus.

VICTOR GEORGE DUMITRESCU

SPOLIARE

S'a rupt o frunză de pe-un ram de nea
Și-a fluturat o clipă 'n rotogol —
A'mbrățișat-o ochiul de nămol
care visase, nopțile, la ea.
În inimă s'a destrămat suspin
Și'n suflète ne-au plîns potop de stele
Iar lacrimile lor de aur, grele,
Ne-au săgetat cu vârf de mărăcini —
Dar când, avîd în suflet te-am închis,
Tu ai sfărâmat zăbrelele iubirii
Și n'ai pășit pe pragul fericii
Ci te-ai sortit eternului abis —

PETRE STRIHAN

IN CIMITIRUL DIN GENOVA

Cimitirul modelelor

Urcăm pe trepte 'n cimitirul răcoros;
e o tăcere reculeasă 'n galerii;
se-aștern evlavii peste lespezi ca de os
se'ntinde-o punte albastră între morfi și viei.

Statui de marmoră, prin vreme, 'ntruchipează
bărbați voinici, cu piept zvâcnit femei;
privindu-i lung, sub cea din urmă rază,
ne întrebăm cine privește: noi ori ei?

Și lunecăm pe șahul morții și al vieții...
pe socluri, trupuri albe năzuește spre stefe...
Iatăta viață'n gesti și'n șanțurile feței,
că înțelegi: e-un cimitir pentru moștele..

Omnes resurgemus

În cimitir de piatră, incrementit pe pernă,
un genovez visează cu gândul frânt la Remus...
murind, l-a 'nfiorat o moarte prea eternă
și-a comandat să-i scrie 'n bronz „Omnes resurgemus”.

Sărmane armator ce adunași comori,
te despărțiși cam greu de mărfuri și vapoare...
te consolași în fine să mori de două ori,
ca să-ți plătești nădejdea în viața viitoare...

Vom învia cu toții — crezuși în ceasul stat;
matrozilor și mărilor, le-ai spus „la revedere”
și-ai adormit în barbă, tihnit, burghez, pe pat,
și-aproape n'ai simțit, de rân nici-o părere..

Dar fiți și nepoții, moștenitori de-avuturi
s'au îngrijit ei bine de-o piatră grea'n hotar;
un zămbet te îngunse ca razele pe fluturi
ce necară să confunde o stea c'un felinar.

Ei, vieți de om dealungul, ti-aduseră primos
până s'au rânduit cu toți 'n preajma ta
dar ultimul, se spune, ar fi cîștit pe dos;
„toți vom muri” în loc de „toți vom învia”..

ALEXE ROBU

MODULARE NELIMPEDE

Modularea, crescută tulpină spre zare
Plutind curată'n lumină: vis sau plută?
Nu i-a udat nimică rădăcina de boare:
Trăește din vis, aromă și lăută.

Peste pisce s'a ridicat: flacăra sau mit?
Dară fălăirea era de mătase.
Oare cine altfel cîntecul a primit
De i s'a topit moliciunea'n oase?

Clapele și-au înclis suflète, ușor
Orga din suflet — aur, lemn — s'a zăvorât,
Ce farmec l-a făcut pentru veac să ia sbor
Și'n aripă frântă să dureze fărăi?

PRIVELISTI DIN VACANȚA

Alex. Busuiocianu

„Figuri și cărți“ dovedea în generația care se înstărea în literatură după război, un intelectual îndrăgît de problemele mari și în același timp un critic care isbutea să ridiculizeze, numai subliniind detaliile, toată cariera câtorva poeți de periferie literară.

Alex. Busuiocianu a stat apoi câțiva ani în străinătate și numele lui a apărut mai rar prin revistele noastre. Dar la Roma apăreau studiile lui asupra artei italiene: „Un ciclo di affreschi de secolu XI“ și „Pietro Cavallini e la pittura romane del Duecento e Trecento“. De la „Institut de cooperație intelectuală“ de la Paris, al cărui funcționar a fost câțiva timp, tot găsea vreme să publice, în editura Cultura Națională, un volum asupra lui Walt Whitman.

Bugeagul... Călătorim din o zi întreagă pe întinderea galbuie și toridă a stepei care se mistue necontenit în urmă fără să-și restrângă nici cu un deget zărea dinaintea noastră. E pustiu și cald ca într-o lingoare tropicală în care te cufunzi sleit, fără nădejdea nici dorința de a mai eși. Încet-încet, prinși între aceleași nesfârșite șine de fier și închiși în cercul de cleștar al orizontului. Nici o puțință de scăpare, nici o adiere, nici o undă răcoritoare. Prin ferestrele înfierbântate ale vagoanelor, privirile trec placide și ostenite, rătăcesc fără scop și leșină îndelung pe miriști arse și pe lanuri nesfârșite de porumb uscat... Cititorule odihnit și neînsetat, ești poate un om al stepei și cuvintele mele îți trezesc nostalgii îndepărtate și stropite de aroma pământului natal. Fii fericit! Nu mă vei înțelege. Eu eram, trecând prin pământul tău natal, întocmai ca un beduin pierdut de săptămâni prin arșița pustiei și care înainte de a ajunge la Meca își ucidă cămila pentru un strop de apă!

Meca mea, fără cupole de diamant și minarete de safir, era Cetatea Albă. Își scaldă zidurile aurii în apa albastră a Limanului, își clătina în zare plopii întunecați ca chiparoșii și dormita fericită la umbra delicată a salcâmlor. Pierdusem de mult nădejdea de a poșosi între zidurile ei; și din fierbîntea alunecare în neant în care mă găseam, nu mai aveam nicio dorință. — când

soarta, ale cărei taine rămân nepătrunse, avea să pună capăt suferinței mele. La căderea înstelată a nopții, tivită încă de lumini trandafirii, mă găseam fără veste și aproape fără crezare, în fața zidurilor binecuvântate ale orașului. Am coborît fericit din tren cu geamantanele în mâini și, din ochi, căutam minaretul cel mai înalt de unde să dau drumul rugăciunii mele de mulțumire lui Allah...

Dar după o noapte de odihnă între ziduri bătrânești și ospitaliere, când suferințele călătoriei sunt uitate și pornești pe străzile largi, tăiate rusește și bine întreținute, cu gândul să te uiți la lucruri fără necaz, statornicia ta meritată de călător decis la orice ostenală, începe a fi și răsplătită. Ești la o margine de țară, unde viața molcomă și fără ecouri se petrece atât de liniștită, atât de fără grabă, se împietrește la tot pasul în atâtea nevăzute în seamă mici eternități, încât trecând printre ele, urmărindu-le cu ochii, ți-ar fi cu neputință, chiar de ai avea cea mai robustă natură, să nu aluneci repede în visare.

Cum să descrii în cuvinte potrivite și fără melancolie sentimentul nelămurit de liniște și de tristețe, de bătrânețe adâncă și de vreme oprită în loc, pe care ți-l strecoară zidurile sure de piatră ale căsuțelor umbroase, acoperite de străvechi olane, încununate de pignoane arhaice și cufundate în vreme ca într'un somn fără prihană? Am mai trecut cândva cu sentimentul acesta printr-o Cetate Albă a Nordului... În Bruges-ul plin de amintiri și de tristețe, printre zidurile mute, îmbrăcate în ederă și oglinzite de canale, viața nu se petrecea mai lină și din alte vremuri, ca aici.

Am străbătut orașul fără grabă, în pasul legănat și gânditor al trecătorilor localnici, prins pe nesimțite în ritmul lor domol și potrivit pentru eternitate. Am cercetat din ochi una câte una ferestrele deschise în care nu zăream pe nimeni, am privit peste porțile grele străjuite de pilaștri, curios de viața ce se petrecea dincolo de ele. Nimic... În după amiaza aceea de vară înflăcărată, părea că lumea deșertase pentru totdeauna orașul, refugiindu-se în neant. Târziu doar, am zărit într'un balcon un om care dormea pierdut într'un fotoliu. Prietenul ce mă însoțea mi-a explicat: „E notarul public C...“. Și se poate să fi fost notarul public C... Dar era atât de fericit printre zorele plâpânde ce îl alintau, și atât de dulce inocența care

îl înfășura ca o aureolă, încât eu eram sigur că dormea în balconul său de-o veșnicie și că viața nu mai avea nici un farmec să-l mai poată deștepta.

Am în Cetatea Albă un prieten de care vremea și amintirile m'au legat mult. Am hoinărit odinioară împreună pe drumuri înflorite italienești, am gustat vinul auriu de Chianti sub pergole îmbălsămate și nemuritoare și am făcut amândoi arheologie printre pietrele bătrâne și pline de amintiri. Zile de neuitat... Prietenul meu e acum primar peste Cetatea Albă. Amintirile lui italiice populează tărugul scitic cu nevăzute umbre imperiale cari trec gânditoare și tăcute în amurguri printre zidurile sure ale orașului. În apusurile nesfârșite ale stepei, pasul lor aerian se întretae în cadente cu ropotele îndepărtate ale căilor sarmați...

Prietenul meu e un primar fantastic. El e primar nu numai peste o Cetate Albă, dar peste trei Cetăți puse una peste alta. La marginea Limanului, printre ruine albe de calcar și marmoră grecească, scoase la iveală de el însuși, e primar peste străvechiul Tyras al Mileșienilor. Cetățenii lui grăesc acolo în semne și inscripții care pomenește de temple și de zei, de vin adus pe mare de la Rodos, dela Tassos și din Cnid, și de vremuri înflorite acum mai mult de două mii de ani. Și la aceeași margine de apă, printre crenelurile de cetate și în turnuri de castel pustiu, el e primar și căpitan de gânduri peste auritele corăbii genevoze venite de departe la Moncastro și peste insultate armii moldovene învrăjbite cu Sultan și Hantăari. În incinta frământată de bătaii a Cetății, l-am găsit răscolind cu stîmță și grije de părinte urmele de mult îngroșate ale aprigilor ostași de altă dată. Dincolo de Tyras și Moncastro, și deasupra lor, prietenul meu taie harnic strade, rânduește grădini și clădește case pentru cetățenii lui de acum.

Prietenul meu e fără îndoială un primar fantastic. El veghiază și comădă fără turburare peste milenii ca într-o cetate Albă din vis. Am petrecut cu el o seară la marginea albastră a Limanului. Adia vântul liniștit din stepele cimeriene. Cântau pescari și ne uitam departe la luminile ce se prindeau tremurătoare către tărugul scitic al lui Ovidiu și către Odessus. Se făcea noapte. Iar dinspre mare se auzeau galere egeene încărcate cu urciore dela Rodos și cu amfore de vin din Cuid...

CALENDAR VĂRATIC

AUREL LAMBRINO

— „Săra...! Par'c'o dat turcii pe-aici". Sandu zâmbi și mai zvrărlindu-și în obraji un pumn de ață recz:

— „Las' că tot dumneata strângi la loc".

— „Strânge, baba, strânge".

Se privi în oglină. Din spuma proso-pului nu i se zărea decât părul sbârilit vălvoi, ca o reclamă de pământufuri. Se zori. Iși pieptănă grabit șuvițele care-i dădeau în ochi.

— „Mătușă, du-te la dudua Norica și întreabă cât e ceasul. Și când te-i întoarce, să bzi la ușă."

Se schimbă. Pantaloni albi, pantofi ușori, cămeșă deschisă... Lia dragă! Im-prăstie cu pulverizatorul prin odăe mă-roș tarziv de liliac. Oare Lia i dă pînă liliacul? Sâmbătă avea o rochie lilas. Cam prea decoltată. Asta nu i place lui la Lia. Prea „futare". Adică, nu: prea „floare". Ce mai de flori primise doamna Ada, Sâmbătă! Tot toporașii lui! Se privi admirativ în oglindă. Premiul întâi, Sandu, pentru flori de tina doamnei Ada. Cât se necăjise el și cu Petrea, grădinarul! Când îl prin-dea, era în seră. Dar și toporașii lui!

Lia adusese trandafiri. Nici un suc-ces. Era și de așteptat. Niciodată n'are Lia idei originale. Și cele pe care le are... Dacă n'ar fi frumoasă... Singurul ei merit. Dar covârșitor. Frumusețea im-prejurimilor. Sandu oftă chinuit. Lia asta, frumoasă și mândră! Regina Lia... Aseară, când a îndrăsnit și el, pentru întâia oară să-i spuie atâtea... Să roși fără să vrea, aducându-și aminte. Ea zâmbea. Nu răspundea nimic. Zâmbea. Și deodată, Norica năvălește furtună peste ei:

— „A! Dumneavoastră... flirtați?"

El s'a enervat:

— „Norica!"

— „Ce te-ai roșit?"

Lia interveni, răutăcioasă:

— „Ți-a spus pe nume".

Sandu mai dădu un asalt:

— „N'am spus „Lia".

Norica se așeză între amândoi:

— „Atunci te-ai fi roșit și mai tare. Imi dați voe?". Și o cuprinse pe Lia de gât:

— „Asta ai cătelea-i? Mei știi?"

Lia a dat din umeri și s'a ridicat. Au plecat amândouă. Și Sandu a ră-mas ridicol și liric pe bancă, în umbra boschetului, cu luna plină, felinar de-a-supra și amintirea atârnată la buto-nieră.

Lia! Iși auzi șoptitul amenințator, cutreerând dprin odăie. Se așeză în-gândurat într'un fotoliu. O avea pe Lia în minte, nedeslucită, ca un profil roman pe o medalie străveche. O feri. S'o aibă lângă el, aici, în brațe, sugusă lui... Regina Lia! Numai odată. Și pe urmă... Se sperie. Cum: pe urmă?... Lia dragă, iartă-mă! Se apăsă fâ sin-gur. Și, deși îl rodea o întrebare grea, se prefăcu pocăindu-se că n'o vede. Te iubesc, Lia! Par'că n'avea destulă tărie șoptitul. Scrise cu vârful piciorului, pe covor litere imaginare: „Te iubesc, Lia!" Nu, nu așa. Șterse cu talpa și scrisse iar: „Sandu te iubeste, Lia!" Și mai departe: „Mă iubești, Lia?"

— „Boc, boc!"

— „Intră, mătușă. Ce-ai întârziat a-tăta?"

— „De, dragu' mătușii.

Baba își rătăcise prin ladă glasul și,

la repezeală, îl luase pe cel de acuma patruzeci de ani. Sandu se întoarce:

— „A! Norica! Musafir?"

— „Da. Gazda pleacă?"

— „Încă nu. Stai jos".

Norica îl privi atentă cum își lus-truia unghiile. Și zâmbind:

— „De ce te-ai pudrat? Vriam să te sărut".

Sandu roși. Cât de discret dăduse el cu puful! Ursuz:

— „Norocul meu".

Norica se aplecă puțin, ca să-l vadă în față și ironizând:

— „Creed..."

Sandu tăcea. Ea se așeză lângă dăn-sul pe un taburet:

— „Ei? Ce mai zici?"

— „Nimic".

O tăcere mică. Norica:

— „Eu vroiam să-ți spun ceva"

Sandu ridică ochii.

— „Spune".

— „Ce preferi tu? Blondele sau țî-fâncile?"

— „Blondele".

— „Pentru că Lia e blondă și e bru-netă".

— „Nu".

— „Nu da".

Cu un gest autoritar:

— „Numărul doi. Proaste sau deș-tepte?"

— „Deștepte".

— „Lia e proastă".

— „Și tu, deșteaptă?"

— „Da".

— „Iau notă".

— „Să iei. Silentium! Numărul trei. Frumose sau urite?"

— „Frumose".

— „Lia e frumoasă".

— „Și tu, urată".

— „Nu, prostule. Eram sigură c'ai să spui așa".

— „Ești frumoasă?"

— „Aproximativ".

Sandu își m'i consideră odată un-ghiile și se ridică. Norica porunci, cu o-chii în altă parte:

— „Nu-ți dau voie s'o mai iubești pe Lia".

El nu știu mai întâi ce să facă. Pe urmă, dumerindu-se, zise jenat:

— „Nici eu nu-i dau voie nimănui să se amestece în treburile mele".

Se lăsa tăcere grea. Răzbăteau toate sgomotele de afară, din ogardă și um-pleau odăia. O vrăbiuță sură se așeză pe prichiciul ferestrei și, de dincolo bătu cu ciocul în geam cerând ca în povești, adăpost. Norica n'o vedea. Sandu se gândi să i-o arate. O privi. Ea stătea tot pe taburet, incremenită, sprijinită de scaunul pe care stătuse el mai înainte, cu capul în mâini. Pletele negre li năvă-liseră obraji și se incurcaseră printre degetele ei mici. Nici nu se clinteau. O pri-vi mai cu băgare de seamă. Da. Ținea ochii închiși. Sandu se gândi că dacă ar fi Emil în locul lui... Și-l închipui pe Emil în locul lui. S'ar fi ridicat binișor din fotoliu, ar fi făcut câți-va pași de vată până la ea și ar fi cuprins-o încet cu mâna... Sau, nu. S'ar așeza jos, pe co-vor, lângă ea și ar privi-o mut, măn-unându-se cum îi țivește lumina conturii pletelor până la jumătatea frunții ne-tede, i-ar admira nasul mic și îndrăsnit, cu nările ca petala de crin alb și smeura gurii și bărbia puțin cam disprețuitoare.

Nici n'ar îndrăsnii s'o sărute. Zâmbi. Las că nici ea nu i-ar da voie. Un gând îi alungă zâmbetul. Norica austeră? Nici Emil, nici Victor, nici Titi? Nu-și putea descălci gândurile. Sandu? Asta-i acu-ma! Sandu? Nu, nu se poate. Vru iar s'o privească și se lovi de privirea ei. Din ascunzătoarea pumnilor mărunți, ochii îi ținteau licărind negru, ca din tranșee:

— „Ce-i?"

Murmură încet:

— „Nimic".

— „Ascultă, Sandule".

Norica sări, arcuindu-se ca o apă-ț. Veni lângă fotoliul lui și uitându-se lung.

— „Tu ești suficient de inteligent. Da?"

— „Dacă crezi tu..."

— „Cred. Atunci..." Iar pauză. „Mi-ești drag".

El ridică ochii mirat. Cu mâinile la spate, rezemată de perete îl privea de sus, abia zâmbind în silă în colțul gurii. El tăcea. Clipea rar, fără să-și poată deslipi ochii dela ea și tăcea. Par'că nu spusese Norica ce-a spus, dar el știa ce are să spuie, știa că e inevitabil și aștepta catastrofa îngrozit.

— „Da nu te mai uita așa la mine!"

Iși aduse taburetul lângă fotoliu și vru să se așeze dar, răzgândindu-se îi făcu vânt cu piciorul și n'ghesuindu-l pe San-du îi împărți fotoliul.

— „Mi-a fost foarte greu să-ți spun. De-acuma cred că merge mai ușor".

Răse msnuant. Așteută. Și subrăută:

— „Ci spune ceva, frate, ce faci așa?"

În întregă tăcere care dădea de cine știe când, toate cuvintele ei fuse-seră doar salturi de broască în apă. Tăcu și ea. Incuruntă sprâncenile spre mâinile cuminti din poală. Liniste ne-turburată. Tăcerea le strivea sufletele sub o roată uriașă. Revoltată, se întoar-se brusc spre Sandu:

— „Tu nu mă iubești?"

— „Nu știu".

— „Lia? Da? Nici ea nu te iubește, nici tu n'o iubești".

— „Ba da".

— „Ei!..."

— „N'o iubești".

— „Snui minciuni".

— „N'ai de cât să nu mă crezi".

— „Nici nu te cred".

Pauză războinică. Și de-odată Norica șopti dureros:

— „Sandule..."

O podidiră lacrimile. Iși scoase din mă-necă o batistă mărunță croită anume pentru pumnul ei și o duse la ochi. Plân-gea așa cum plâng toate fetele: încovo-iată, cu fața acoperită, cu ceafa goală și cu umerii mici zguduți fără răgaz. San-du încurcat, îi luă mâinile:

— „Norica..."

— „Lasă-mă."

Se ridică în picioare. Cu ochii plânși:

— „Să nu mai vorbești cu mine!"

Și se întoar-se brusc în loc, de i se roti rochița o clipă învoaltă cu ceafa rându-llii, arosrofându-l cu o ultima oară a ușii trântite.

Ce stai acuma prost în mijlocul o-dăii? Du-te repede la dansa și cere-ți ier-tare, ca s'o impacii. Că tot ai uitat-o pe Lia.

viața minunată a lui anton pann-roman de sergiu dan și romulus diazu

22.

XXXV

— Nu poți fi vesel pe'nțineric. Veseleii îi trebuie soare. Grangurul cu cât e mai sus în pom cu atât mai frumos cântă. Iar în rai e numai cântec fiindcă soarele locuște peste drum, și omul reîntors la nevinovata lui neslinită, duce o veselie fără de răs, în ochii plini de iubire, și se desfată în belsugul cel fără de apropierea femeiască, întocmai ca viermele singur într'un măr domnesc.

Acolo sus în cer voiu fi după cuyință, smerit, dar aici dacă ispita îmi ese în cale la tot basul, eu Anton Pann, nu pot murdări cu nazuri multe poama lui Dumnezeu pe pământ. Așa că, Doamne, care știi că robul tău nu ține mult în inimă necazul dă-mi deslegare să mă pot din nou însura. Că fiindu' domă muieri și pe nici una n'am amărat. Mi-au sburat amândouă d'n palmă ca pasările cerului, fiindcă slobode le-ai lăsat Tu, slobode le-am ținut eu.

Dacă Tu ai ales ca eu bărbatul să-mi îngrop sămânța în așa ogor prost cum e murea, n'am căderea să judec, dar numai datorita rod a nu mă odihni sub smochinul fără de pe care înțelepții din pildele bibliei au pus de l'au tăiat.

Că iată bunăoară, Tinea! E și ea fată și are milă a-și încredința chipul ei curat unuia ce nu'l cunoaște, mergând la mânăstire și cu toate că la față arăt bătrân nu-mi socot calea păcatelor sfârșită...

— Seoaia, dascăle, c'a intrat alba'n sat!..

— Bine, Lazăre, dar nici rușine nu-ți este să mă hulești, fiule netrebnic..

— Hai, dascăle, deșteaptă-te..

Se făcuse ziuă, iarba era udă de rouă. Atât își mai amintea. Apoi graiul cucoanei Elena:

— Tu ești bun, Antoane, dar n'ai avut noroc. Tinea va fi norocul tău.

Așa dar a treia oară însurat, după acelaș ritual: întâi poezia-acrostih, apoi iubirea din tot trupul, apoi scârba din tot sufletul și în cele din urmă liniștea și împăcarea.

Oamenii devin răi numai când bagă de seamă că plăcerile li se curmă în nămol și viermărie. Ar fi vrut acest Anton plăcerea lungă și rece a pomului care zămislește floare cu floare o primăvară întrecută de semănțe, cu patina lui până la cer, cu îmbrățișarea lui ne-svârcolită, în cerul de primăvară. Ar fi vrut apoi iubirea florilor între ele, plină de păcat cu fluturii cari umblă prin soare, și la urmă trândăvia scuturatului frunzelor cari au ascuns păcatul florilor.

Căci din ce e mai frumos în iubire nimic nu poate fi scris.

Căsătoria lui cu Tinea începuse așa:

Tinerețe,

frumusețe.

Isteciune,

înțelepciune

la tine's, într'un cuvânt

Numai una

-ai cununa

firei toate pe pământ

Căci oricare

spre'ndreptare

te-arată cu jurământ

Altă fire

cu'nplinite

a fi, nu-i cu crezământ

dar pare-se că n'a fost altceva decât ultimul lui cort întins în viață pentru încheierea socotelilor cu cerul.

Băiatul Lazăr, născut din prima căsătorie cu Zamfira, începu a-i face necazuri. Plânsul tatălui nu încetează și aceste versuri, scrise la 1849 sunt mărturie

„Un fecior ce are'n lume

d'atunci cu mine născut

Insurat, Lazăr anume,

de ea'n răzgâeli crescut

Umblând întru desfrânare

Școalelor nu s'a supus

Dând mame-sei ascultare

N'a știut unde l'au dus,

M'a defăimat și în față

Și în dos, cum i-a venit,

Vrăjmas mi-a fost pe viață

Binele nu mi-a voit

Atât m'a necăjit foarte

Și atât mi-a dat supărări

În cât mă răneau de moarte

Urâtele-i desfrânări

Precum nici nu iscălește

Cu pronumele meu Pann

Ci pe-al mame-sei înbește

Și-și zice „Agurezan”.

De ceea ce un protivnic

Și ca un vrăjmas fecior

Îl desfrânțez pravilnic

Și nu-l las moștenitor.

Și ca un ce-mi ruga moarte

Înjurându-mă grozav

Și-avea bucurie foarte

Când auzea că-s bolnav

Nu voi, l'a mea mormântare

Nici la niscai pomeniri

Să aibă amestecare

Nici să facă prigoniri

Decât să-și ia a sa parte

Uă sută de cărți ce-i las

Și să se tragă de-o parte

Să fugă din acel ceas.

Accastă osândă însă n'a împiedicat pe Anton Pann de a stărui el însuși la hirotonirea ca preot a fiului său și așezarea lui ca preot la biserica Visarion.

În casa dela București a lui Tudorache Sfetcescu, Anton cunoscut o fată săracă,

de o rară frumusețe. Ea este Tinea, de care am mai amintit, ce se numea de-a-devărat Ecaterina, și coloz dînt'o familie de viniceri ai Grădiștenilor.

Nunta lor, învîințată de biserică, se petrecu în modestie, neștiută decât de Anton și Tudorache.

Cu toate laudele ce-și ridica trupului, Anton era acum destul de bătrân. Nu-i rămăsese decât o veselie greu de stîns.

Într'o după amiază, Tudorache Sfetcescu primește, la locuința sa din Crucea de Piatră, vizita dascălului, ce prin stăruințe multe intrase din nou cantor la biserica Olteni.

Anton ținea în brațe un crap neobisnuit de mare, din gura căruia spânzura un carton împodobit cu litere frumoase: era invitațiunea peștelui.

Cu glas prefăcut subțire, dascălul citea:

Domnule Sfetcescu,

Primește-mă cu cinste

Ca cel ce viu înainte

Și'n pivniță mă pune,

Iosă nimănu mi spune

Până vor veni la tine

Ce-i ce m'au trimis pe mine

Zicând că le este vorba

Să se adune mulți la ciorbă,

Și să netreacă împreună

Făcându-și inimă bună

Că un minut de dulceață

Mult plăteste în viață,

Eu sunt tocmai dela bahtă

Ia-mă dar în mână și saltă

Iar de vrei să tragem danțul

Vom da la lăutari sfantul,

Cel ce mă trimite este

ANTON PANN

În casa profesorului său, dascălul a încheiat atunci ultimul chef și ultima lui zi de tinerețe.

În opera „Pocăința” sau „Sufletul și Timpul”, publicată abia la 1849, el se muștra cu asprime:

Trupule, nepocăite, în păcate cufundat
Până când cu nesimțire o să trăiești des-

Până când în căi scârboase viața o să-ți

Și'n plăceri necuvioase zilele o să-ți

„Iar în primul Testament, scris în acelaș an, spune:

Accest stărv, adică trupul,

Haina sufletului meu

Își va da lăutului lăut

Cum i-a urzit Dumnezeu.

Deaceea mai înainte

De al morții mele ceas

Voese cu treaza mea minte
O adiată să las.

Rânduind cum să urmeze
Catinea soția mea
Și cum săntrebuințeze
Mica avuție-a mea

Care toată alt nu este
decât numai niște cărți
fiind date dintr'aceste
Și pafără'n alte părți..

Anton Pann nu voia să odihnească în
pace departe de viața plăcerilor, deaceea
în acest testament nu uită să spună :

Și Catinea a mea soție
Cu care am căsnicit.
Să'n grijească precum știe
Și precum i-am rânduit

La Viforita să'ngroape
Trupul meu când voin mur
Ca să mă aibă aproape
Când se va călugări.

Mitropolitul țării Ungro-Vlahiei n'a
fost atât de mănos de dorința dascălului
ce voia să doarmă somnul din urmă în-
tr-o mănăstire de mlaie, cât de îndrăz-
neala, socotită necuviincioasă, de a-și lăsa
ultimele dorinți în stiluri, cecece dove-
dește întotdeauna nu numai ușurință, ci
și lipsa respectului cuvenit față de
moarte și biserică. Se pare că deaceea
Anton Pann se văzu silit să-și reîntoc-
mească un testament mai emsecade, fi-
părind versurile unul sub altul, ca și
cum ar fi scris în proză.

Testamentul din 1854, arată dorința
lui de a fi îngropat la altă mănăstire, și
tot de mlaie, la Roșoara, dar moșteni-
torii au binevoit a-i împământa „rămăși-
fele-i mortale” la biserică Lucaei din
București, pentru bunul cuvânt că iubita
lui soție, Tina, nu se grăbise a se muta
la mănăstire, fiind încă în anul 1864 :

Văduviță grasă
tânără frumoasă
de bărbat rămasă...

XXXVI

Această viață aparent împăcată și ușor
străbătută, nu era lipsită de tragie.

Anton Pann sub obrazul și cuvântul
de liniște mulțumită cu destinul — as-
zânduca, o trează aspirație spre un mai
mult cu puțință.

Dacă viața risipită pe toate drumurile
țării, prin hauri și biserici, prin tipog-
rafi și sărciumi nu'l putea mulțumi, cu
atât mai puțin își credea el opeca îm-
plinită.

De-aici, acea stăruință de-a revizui tot
ce scrisese, acea deosebire, vădită dela
o ediție a unei cărți la alta, Anton Pann
revizua mereu.

Viața însă, cum putea el s'o întregeas-
că în ce avea ca mai slab trăit și mai
necesăvârșit? Incepu acea căutare neo-
boșită până la sfârșit, de-a pătrunde în-
telesuri pe care până atunci le primise
asa cum se găseau înaintea lui — și de
atunci datează imaginea acelu Anton
Pann cu veselie înfășurată în purpura
unei puternice fructeți. Prietenii desamă-
giji de schimbarea lui Anton, puseră
noua înfățișare și lipsa lui dela chefurile

vestite ale vremii — pe socoteala bătră-
neții.

Anton Pann nu mai era tânăr. Tinere-
țea crescută în amintire îi apărea acum
ca o viață străină care se desfășura mai
departe, alături și în afară, fără dânsul.

Nu fantezia, lipsea lui Anton Pann
pentru a putea umple ceasuri lungi cu o
aducere aminte prezentă până la moarte
ca o carte plină. Așa cum revizua un
proverb odată scris, o anecdotă odată po-
vestită, un cântec odată suspinat, o litur-
ghie odată alcătuită — el adăoga acestei
tinereți tot ce își închipuia că-i lipsise.
Ii lipsise mult până la desăvârșire dar
dorul face cât și o plăcere. Ba e mai
mult și mai curat.

Dupăce Lazăr își recăpătase locul în
casa și în inima lui, Anton Pann pierdea
nopti de-arândul povestindu-i o minunată
viață : a lui.

Prietenii de-al lui Lazăr, elevi de semi-
nar și alții alcătuiun auditoriul acesta
rădint mai mult de compătămire față
de bătrânul dascăl, căci interesul po-
vestirii scăzuse din pricina unei prea dese
repetări.

Incepea :

— Să vă spun, bobocilor cum am cân-
tat întâia oară în strană la Slivin cu po-
pa Sofronie..

Glasurile toate mormăiau nemulțu-
minte :

— Lasă tată, că doar ai mai spus-o și
aseară, și alaltăeri, Știm, cu venirea ru-
șilor, ne-ai povestit de mai multe ori..

Anton Pann nu se dădea ușor bătut.
Stăruia :

— Nu vă grăbiți bobocilor. Dacă v'am
povestit cum am ieșit întâia oară în stra-
nă lângă Sofronie, apoi nu v'am spus
cum am cântat printre soprani armoniei
celestice la Chișinău, când cu Nas-
tasia..

Glasurile se ridicau iar :

— Ne-ai spus tată și cum ai cântat
printre soprani din Chișinău și cum ai
fugit la Dâmboeni cu Nastasia care mân-
ca miere, și cum vă drăgosteai, ne-ai
spus de toate..

Anton Pann mai încerca să câștige a-
tenția acestor ascultători plictisiți, apoi
nesînchisindu-se de nimeni împatriva
soaptelor și-a scaunelor mișcate înadins,
incepea.

Povestirea lui nu îneca niciodată mai
mult de două ceasuri, după care făgăduia
că continue a doua seară, fără ca nimeni
să-i cereă plăcerea asta :

— „Nastasia! Mă bobocilor, rar așa
față pornită pe toate stricăciunile! Și
pefticioasă, bobocilor, cum rar s'a po-
menit, chiar într-o viață ca a mea, cu
atâta înghesuială de femei..

Căra-mâna, ura-două, hai Antoane
să'ți spun o vorbă! Și ce vorbă! Că-
ra-mâna, ura-două, hai Antoane să-ți
arăd ceva! Și ce mai arată! Căra-mâna,
ura-două, hai Antoane să vezi ce am
ascuns în cămașă. Și doamne, ce dulci
lucruri avea ca ascunse și păstrate în
cămașă, pentru mine! Hei, nu zie, și
pentru alții, că era Nastasia pofțicioasă,
bobocilor.. Pe urmă, când văzui că-mi
fierbea coliva în piept, atât mă subfăse-
drăgostea ei, că burta mică nu începuse
să neargă înaintea picioarelor ca acum,
o lăsa bobocilor, în plata Domnului.

Nu după multă vreme însă traiul din
raia începu iar, dar nu mai era Nastasia
ci, iată, cucoana generalului rus de acolo

Cata să-mi las și moaștele prin iatacul
că, de nu fugeam la vreme. O compa-
nie de muscali cu ofițeri cu tot m'au tot
fugărit să mă prind săși ascută săbiile
în spinarea mea! Rusoaica numai atât
zicea „haroși Anton!” sau „haroși cio-
lovec” cecece însemna „halal bărbat” —
și nu mai înceta cu plânsul, că era și
rușinoasă..

Bocroaicele toate plâng la așa întâm-
plare, numai o proastă ca Nastasia ră-
dea mereu.

Anton Pann se ramolise? Nu. Anton
Pann își revizua tinerețea, iată tot.

Mai încerca o călătorie pela mănăsti-
rile din Oltenia, dar la jumătatea ei se
simți rău. Fra anul 1864.

Două săptămâni își pregăti sfârșitul,
punându-se în ordine cu cele ale Cerului
și într-o după masă spuse lui Lazăr și
nevestii ce vegheau :

— Rău e că n'au casele număr ca 'n
Apus. Ingerul morții poate rătăci și în
locul unei matahale ostenite ca mine,
poate nimeri cine știe ce fecior abia
trezit în viață..

Ingerul morții nu greșeste decât foarte
rar. Pe Anton Pann îl întâlui repede,
pe la ceasurile nouă seara în curtea bi-
sericii Lucaei unde locuia. Acolo doarme
acum.

Epitaful de curată frumusețe ce-și pre-
gătise, n'a fost însemnat niciodată pe
piatra lui cum a dorit el :

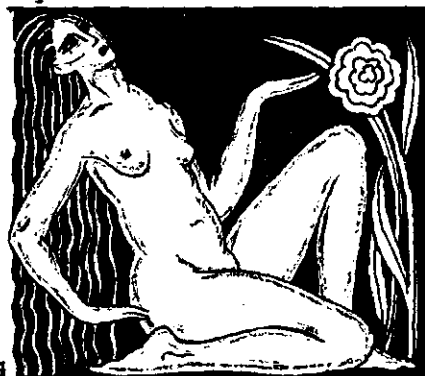
Aici s'a mutat cu jale
In cel mai din urmă an,
care în cărțile sale
se citește Anton Pann.

Acum mâna-i încetează,
Ce la scris meren ședea,
Nopti întregi numai lucrează
La lumină cărți să dea.

Împlinindu-și datoria
Și talantul neîngropând
Și-a făcut călătoria
Dănd în lume altor rând..

Într'adevăr Anton Pann își făcuse că-
lătoria și încă una din cele mai sbru-
cinate lăsând nouă rândul, care am
scris viața lui, așa cum i-ar plăcea să
și-o retrăiască. Și de-acolo de surd
unde sade acum, el a deschis un au de
nopti fereastră lui cu stele și ne-a con-
dus mâna la scrisul pe care-l aveți înai-
nte.

SFARSIT

RAIDUL MI

Cotidianele au vorbit la timp despre raidul Micii Antante și Poloniei, subliniind așa cum merită succesul nostru. Așa cum merita și o leacă mai mult... Fiindcă n'am fost noi singurii câștigători. Premianții au fost Cehoslovacia. Iar noi, noi i-am întrecut.

Adevărul ăsta ne-a fost lămurit de aviatorii noștri cari au luat parte la concurs și cu cari am stat de vorbă.

Lt.-col. Ștefan Protopopescu

Am bătut mai întâi la ușa d-lui colonel Protopopescu.

— Pe cine căutați? ne-a întrebat un soldat deghizat în subretă, cu șorț și beretă de bucătar.

— Pe d. colonel Fănică Protopopescu.

— Colonel Fănică? Nu stă aici...

— Dar cine stă aici?

— D. colonel aviator Protopopescu Ștefan.

— Ștefan? Nu-i nimic... E bine și Ștefan. Pe d-lui îl caut.

— Da, dar nu vă poate primi.

— De ce?

— Pentrucă, mi-a spus să nu **introduc** pe nimeni. E ocupat.

— Nu face nimic. Spune-i că îl caută un redactor dela „Universul Literar”.

— Nu se poate.

— Ba da. Sunt secretar de redacție la „Universul Literar”. Uite cartea mea de identitate.

— O fi, dar nu se poate. D. colonel s'a culcat, nu înțelegeți?

Simțeam că alunecăm pe panta polemicii și vream tocmai să renunț, când în cadrul ușei, apare un nou personaj; de data ăsta autentic subretă, pentrucă vorbea numai nemțește și autentic femeie pentrucă ne-am înțeles din două vorbe: Herr colonel? Ein moment, a zis ea. Și după ce a trecut momentul m'a introdus.

FOARTE BUNE... DAR LASA DE DORIT

D. colonel m'a primit frumos și cu totul omeneste mai ales că ne-am găsit a fi cunoștințe vechi: D-sa e d. lt.-colonel Birtă Protopopescu pe care i-am cu-

noscuit cu un an în urmă într'un sat de pe platoul oltenesc și unde, în trecut fie zis, vinul e aprig ca sângele și se bea lângă bușteanul de vie.

— Își prepara o valiză de drum.

— Un nou raid, domnule colonel?

— Da, dar acum pe speșele mele, la Mehadia, să mă odihnesc puțin.

— A fost așa de greu?

— Ba bine că nu; putea, ce-i dreptul, să fie și mai greu, căci gândește-te și d-ta: Plecăm de aici la Paris...

— Ați plecat mai întâi la Paris?

— Păi da. Ca să ajungem la Praga, ne-am dus mai întâi la Paris să ne luăm aparate noi. Am luat trei „Potez” și două „Breguet”.

— Aparate bune?

— Foarte bune... dar lasă mult de dicit. Material slab, slab de tot pentru destinația pe care i-am dat-o noi. Așa

eliminătorie, de viteză. Ea trebuia efectuată pe o bază de 5 km. cu un minimum de viteză de 200 km. la oră. Am trecut-o ușor, fără să ne oboșim foarte, spre deosebire de Cehoslovacia, cari, puși să câștige cu orice preț, au *pusat* la maximum. Ne-au întrecut, dar așa cum au eșit cu motoarele din proba asta, e sigur că nici ei nu le mai socotesc în stare de un nou efort. S'a distins în special „Smolink”-ul cu 245 km. pe oră, lucru destul de interesant. Noi cu „Potez”-urile și „Breguet”-urile noastre nu puteam lua mai mult de 230-240 la oră, și asta sleindu-le puterea.

A doua probă de viteză trebuia efectuată pe un circuit de 3.200 km. și a-nume, pe ruta: Praga, Cracovia, o trecere obligatorie peste hipodromul dela Prostejeov, Varșovia, Lemberg, Iași, București, în prima zi.

Așezați dela stânga spre dreapta: cpt. Burduloin, cpt. Ionescu, Lt.-col. Negrescu, Lt.-col. Protopopescu, cpt. Bănciulescu, iar în picioare: cpt. Ciaușu, lt. Hiescu, lt. Cantemir Ct. Popescu, lt. Ștelănescu, cpt. Cașolțeanu, cari au participat la raidul Micii Antante.

incât dacă am bătut Antanta, e fiindcă am vrut noi s'o batem. De altfel nu numai materialul cu care am plecat, era slab ci și condițiunile de sbor ne-au fost defavorabile...

— Evident.

— Nu, nu, într'adevăr defavorabile. Am avut un plafon de vre-o 2-300 m. abia, și o vizibilitate mizerabilă, pe ziua de 8 August, când am pornit. Din cauza asta toți concurenții au făcut mari erori de navigație. Noi ne-am descurcat dintre toți cei mai repede. Asta ne-a dat mult curaj și dela Varșovia până la București, am mâncat mai mult de jumătate dintre concurenți prin regularitatea cu care șburam și prin intacta formulă a echipei. De aci în 2000 ani avut cu toții convingerea că vom fi cei din-tâi clasai.

— În ce consta proba propusă, domnule colonel?

— Probă consta din... trei probe: Prima

în ziua a doua: București, Belgrad, Zagreb, Bărno, Praga.

O FORMULA MAGICA

A treia probă consta într'o înălțare la 5 mii de metri în minimum de timp. Formula de clasare era: N egal V înmulțit cu P. pe T.

— Cum ați spus?

— Am spus: numărul de puncte (N) care trebuia să fie dat de viteză mijlocie pe traect (V) înmulțită cu povara înălțat transportată de avion (P) și împărțită la timpul de urcare la 5000 m. (T).

Noi n'am cunoscut această formulă din nainte și nici itinerarul concursului spre deosebire de ceilalți cari au avut la vreme tot ce le trebuia, ca să facă exerciții de antrenament și cunoaștere a datelor propuse.

N'am avut nici măcar timpul să ne verificăm aparatele și să le punem la

CEI ANTANTE

punct. Totuș am reușit. Nici nu se putea altfel...

— Dar domnule colonel, care este câștigul pe care ni-l oferă un astfel de concurs?

„Vulturul pleșuv”, cum îi spun camarazii, își întoarce încetitor spre mine, profilul lui prădalnic și glumeț: „Întreabă și d-ta pe toți Românii cari și-au frânt grumazul privind-ne escadrila victorioasă, la întoarcere. Ar fi vrut orgoii lor să lipsim dela concurs?”

Pe urmă mai întreabă și pe căpitanul Burduloiu căruia îi place să se prăjească pe plaja dela Constanța, ce zice de cadourile primite? Și pe lt. Iacobescu... A, ăsta vezi e un adevărat as. Iacobescu a realizat în raidul nostru cel mai frumos record de viteză pedestră Serios. Pedestră. Stai să vezi... dar cât e ceasul?

— E de vreme, deabia 9.

— Nouă? Într'o jumătate l' ceas trebuie să fiu la gară... Am pierdut trenul... Iartă-mă, dar trebuie să te las.

— Încă o clipă domnule colonel... Numai o clipă. Spuneți-mi ce e cu lt. Iacobescu?

Dar până să isprăvesc eu fraza, co-

Dar d-soara dactilografă nu știe nimic de chestiunea Iacobescu.

— D. lt. Iacobescu e un foarte bun pilot, mi-a spus d-sa; ca sportman pe jos nu-l cunosc.

— Și, vă rog cui mă pot adresa ca ca să aflu despre ce a făcut d. Iacobescu.

— Știi și eu? Cine v-ar putea spune unde se găsec acum aviatorii noștri, când fiecare dintre ei are cel puțin 20 mii lei în buzunar

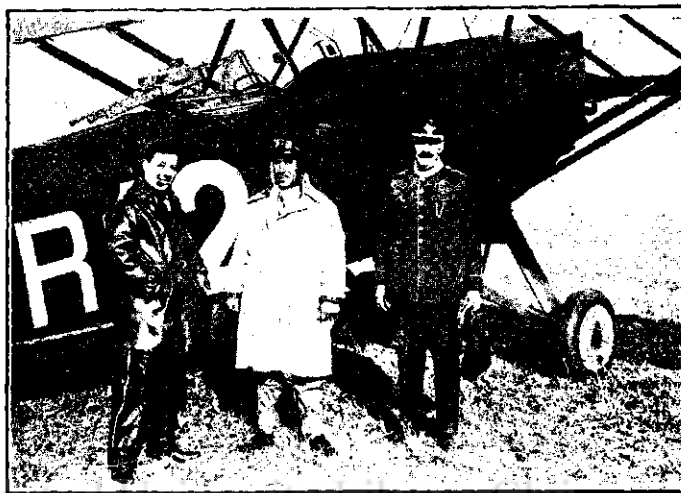
— Cum așa?

zie parțială: Secretarul de redacție dela „Universul Literar” și mă numesc... Vă rog, domnule căpitan, să-mi spuneți cum s'au petrecut lucrurile cu d. locotenent Iacobescu. Mi s'a spus că a bătut un record de viteză pedestră în raidul dela Praga.

— A, e vorba de povestea lui Nurmi?

— Nurmi?

— Da, d. lt. Iacobescu a luat-o pe urmele lui Nurmi: A bătut un record de fugă. Da, da, Asta e mare lucru pentru un aviator. Căci dacă Iacobescu nu

Dela stânga spre dreapta: d-nii aviatori Lt. Ștefănescu, Lt. Colonel Protopopescu în fața avionului „R. 12” cu care s'au clasat în rândul al IV-lea. Alături d. Lt. Colonel Negrescu.

— Da, cel puțin 20 de mii, bani dăruți fiecăruia de minister

— Și de ce, cel puțin?

— Păi da, fiindcă echipa d-lui căpitan Burduloiu și lt. Ionescu a mai luat și 45 de mii de coroane dela cehi, iar d. colonel Protopopescu și d. căpitan Gogu Ștefănescu 10 mii coroane.

Vezi și d-ta, dacă mai pot li găsiți acasă în astfel de împrejurări. Dar adresează-te d-lui maior Știubei. Pe dânsul îl găsești sigur.

— Sigur?

— Sigur, fiindcă n'a luat parte la raid.

Și într'adevăr d. maior e în Capitală dar, plecat de acasă cu mașina...

Și ordonanțele d-sale nu știau nimic în „chestiunea Iacobescu”.

M'am întors din nou la aero-club.

— A venit cineva la biuro? am întrebat pe portar.

— Da, d. căpitan Bănciulescu.

— Va să zică nu era la Constanța?

— Ba da, dar s'a întors chiar acum cu avionul.

NURMI AL NOSTRU

De bucurie n'am mai avut timpul să pătrund adânc, cum se cuvenea, în această minunăție, și superficial, cum sunt toți oamenii veseli, am dat buzna în biuroul d-lui căpitan. Am debitat repede și pe dinafară formula cu care m'am învățat cum te înveți cu un betesug de limbă, după un acces de parali-

știa să fugă, cauza escadrilei noastre era pierdută.

Iacobescu a avut o pană de benzină și a trebuit să aterizeze, cu motorul stins într'o porumbiște, la vreo 4-5 km. de cel mai apropiat orașel. Altul în locul lui Iacobescu s'ar fi descurajat și ar fi rămas acolo. Nurmi însă, în 20 de minute a fost în oraș pe picioare și s'a întors cu benzina necesară.

Asta e tot, dar e enorm. Picioarele lui Iacobescu au salvat onoarea aviației.

— Asta e autentică, d-le căpitan?

— Absolut autentică. Uite, întrebați și pe d. maior Știubei.

Într'adevăr, d. maior Știubei intra tocmai pe ușe.

D-sa întărește spusele d-lui căpitan.

— Da, adăogă apoi d. maior: A trebuit să fie băieții noștri așa cum știu ei să fie, casă câștigăm Cupa Poloniei... Altfel, cu materialul prezentat de Pótez și Breguet — avioane de transport — nu era de câștigat!

— D-le maior, intervine căpitanul, riscați să vedeți mâine în gazetă tot ce spuneți...

— Da, glumesc eu, nu sunteți prudent.

— Prudent? Dacă eram un om prudent, nu mă făceam aviator... Bal...

Căpitanul Bănciulescu

lonelul era deja la esire și-mi striga „la revedere” și „du-te la Bănciulescu să-ți povestească”...

RAIDURI NOULI.. PERSONALE

A doua zi de dimineață am fost să taut pe d. căpitan Bănciulescu la „Aero-club” ca să aflu ce a făcut d. lt. Iacobescu.

Portarul aero-clubului m'a primit cu: „D. căpitan Bănciulescu a plecat cu avionul la Constanța”.

— Și cu cine pot vorbi în locul d-lui căpitan?

— Cu domnișoara dactilografă. Numai dânsa e aici la ora asta.

— Bine, du-mă la dânsa.

AȘA ȘI AȘA...

Prietenul nostru Tudor Mușătescu poet, gazetar și autor dramatic în spe, se plimba zilele trecute la braț cu un domn bine și elegant. Puiu Iancovescu li se alătură și așa, în trei parcurg tot trajectul dela Capșa la Riegler. Acolo Iancovescu intrigat că nu e prezentat celuilalt, ia pe Mușătescu de-o parte și-i atrage atenția asupra omisiei.

Și Mușătescu care se scuza: „Dragă, sunt dezolat; e un om cărnia i-am uitat numele. Și suntem de alăta vreme în bune raporturi că mă jenez să-l întreb cum îl cheamă.

D. Sică Alexandrescu, directorul Trus-tului de teatre „Teatrul Nostru”, trecea ieri ca un prieten pe lângă „Banca Generală”. Prin dreptul acela nu e nici un restaurant cu grătar, totuși celor doi le vine, de oine știe unde, un miros tare de friptură.

Prietenul îl remarcă și, intrigat, întrebă:

— Pe unde o fi grătarul?

— E desigur aici, la Bancă, răspunde grav d. Alexandrescu, trebuie să fie clienții cari s'au ars.

D. JEAN VALJEAN

a carui piesă „Generația de sacrificiu” se va da în curând la „Teatrul Național”.

LUCRURI INEDITE DIN AMERICA

Locuiesc într'un hotel al asociației Y. W. C. A. Una din fete e informată că, jos, în salon, „un prieten”, un „Boy friend” o așteaptă.

Se dă jos din pat (dormitoarele sunt comune) și declară înțepată că nu dorește să-l vadă. Nu are nimic împotriva lui, dar băiatul nu o invită niciodată într'un Show (teatru sau cinema). Vine totuși și se așează în salon și așteaptă măgarul. — Dar ce, eu îni fur timpul?

De câte ori una din fete se întoarce din oraș, are grija să istorisească, amănunțit cât a cheltuit prietenul ei cu ea.

Americanii stau totdeauna cu ușile vrate.

Bucătăria e neapărat vizibilă din sufragerie și nu e nici odată închisă. Încercări de a închide ușile sunt inutile. Fata din casă se va simți chiar jignită de o asemenea tentativă.

Și dormitoarele sunt tot timpul deschise. În unele hoteluri trebuie atrasă atenția provincialilor să închidă ușa când se desbracă.

O americană conștientă n-o să se așeze nici odată pe același bancă cu un domn. N'are cum să profite din această împrejurare.

Sport face numai o slabă minoritate. Americanul bine situat joacă golf, este înscris într'un Countryclub. Tenis se joacă foarte puțin.

În orașele mari se găsesec foarte puține locuri de sport pentru lucrători. Numai în provincie, unde este loc mai mult, tineretul din fabrici poate face sport.

Dacă vrei să vezi americane prost îmbrăcate, du-te în cele mai luxoase hoteluri. Nimeni nu se miră totuși. E ceva foarte comun ca în dosul celei mai modeste înfățișări să se ascundă o milionară.

Într'o prăvălie micuță de flori, funcționara întârzie. Patronul o întâmpină cu următoarele cuvinte: Dacă deja ai întârziat, puteai să-ți faci timp să te și fardezi puțin. Nu se vine la prăvălie în așa hal de paliditate.

Întru în unul din cinematografele de zece cenți.

Vanzătorul de programe veni mai târ-

ziu să mă întrebe dacă domnul de lângă mine, care nu se făcea însă deloc simțit, e vreun cunoscut de al meu. La răspunsul meu negativ, domnul de lângă mine trebui să părăsească locul.

Hotelurile eftine sunt totdeauna sau numai de bărbați, sau numai de femei. În New-York există străzi speciale pentru bărbați și străzi speciale pentru femei.

A cincea avenue e, de exemplu feminină. A șasea dimpotrivă bărbătească.

Nu cred cu asta că pe a cincea avenue nu umblă bărbați sau pe a șasea femei.

Însă aceste străzi au fiecare caracterul acesta special.

Sunt foarte multe restaurante frecventate numai de femei și altele numai de bărbați.

În unele Tee Room din Broadway, apariția unui bărbat face senzație.

La ceaiul dela ora 5 al unui elegant hotel, nu-i este permis unui bărbat să intre fără a fi însoțit de o doamnă.

Câțiva lucrători stau de vorbă povestind că unuia din cunoscuții lor i s'a plătit acum de curând o moștenire și că și-a cumpărat o mașină.

Se fac imediat socoteli și se ajunge la cifra de 600 dolari, costul mașinei.

Întreb ce avere a moștenit lucrătorul și mi se precizează: 600 dolari.

În masa într'un restaurant și plec uitând să plătesc.

De obicei cassa este chiar lângă eșire și acolo se face plata.

Mă întorc și întreb pe casier de ce nu mi-a atras atenția că nu am plătit.

— Dacă uitam complect eri nu mă mai întorceam?

— Ne-ar fi bucurat în tot cazul că ne-ați fi vizitat.

Cele mai puține figuri exotice se observă la New-York, spre deosebire bună oară de Londra. Nicăieri nu este o mare uniformitate de îmbrăcăminte ca la New-York.

Literara

O seamă de cuvinte

Marele fizician Newton era foarte distrat.

Într-o seară de iarnă, pe când era ocupat cu rezolvarea unei probleme de fizică, Newton stătea într-un fotoliu lângă sobă.

Focul, încinzându-se tare, începu să logorească, iar Newton, chemă pe servitor, și-i strigă răstit:

— Nătrăraule, la numai decât soba de aici, nu vezi că mă frige?

Servitorul, care-și cunoștea stăpânul, răspunse zâmbind:

— N-ar fi mai nimerit să vă mutați de scaunul mai departe de sobă?

Într-o noapte Balzac fu deșteptat de un individ care se căznea să spargă broșca dela biroul de scris.

Când își dădu seama despre ce era vorba, romancierul începu să rădă. Hoțul se văzu descoperit și se opri din lucru.

Balzac râdea și mai tare.

„De ce râzi?” îl întrebă hoțul.

„De ce?” Pentru că vîi noaptea la mine și cauți bani, cu o cheie falsă, într-o cutie în care eu ziua și cu cheie adevărată nu găsești nici o lăscă.

Împăratul Wilhelm I al Germaniei, călătorea incognito prin Ungaria.

La Toplițz întâlni un judecător ungar, care se plimba foarte liniștit, fumându-și luleaua.

Împăratul întrebă pe judecător:

— Ce ești d-ta, prietene?

— Judecător al comitatului, răspunse ungurul.

— Ești mulțumit de starea d-tale?

— Firește că sunt.

Și împăratul câtă să se depărteze. Ungurul îl opri:

— Dar d-ta prietene, ce ești?

Împăratul surâse și crezând că-l va răpădi cu răspunsul, zise:

— Sunt împăratul Germaniei.

Ungurul urmă calm:

— Și ești mulțumit de starea d-tale?

— Firește că sunt, îngână Wilhelm turburat.

— Bine, te felicit, făcu judecătorul saluând și continuându-și plimbarea.

Un cerșetor ieși odată în calea regelui Filip al II-lea al Spaniei și îi ceru de poimană, fără să știe pe cine avea în față.

— Nu ți-e rușine, îi zise regele. Voinic și sănătos, în loc să muncești ceri de poimană!

— Domnule, îi răspunse cerșetorul, nu ți-am cerut sfaturi, ci un gologan. Sfaturile și le poate da singur orice om cu mintea sănătoasă.

Din ziua aceea inteligentul cerșetor, fu primit ca servitor al regelui.

bazar

MUȘTELE ȘI TIGRII SE PRIND LA FEL

D. Francisc Birtles, un explorator australian care și-a pus în gând să traverseze lumea cu automobilul, dela Londra la Melbourne, capitala Australiei, povestește următoarea întâmplare: „Eram în ținutul Burmah (Africa) și trebuia să poposesc noaptea în câmp liber pentru că eram extrem de obosit și atenția la volan îmi slăbise cu totul.

Am deschis o foaie de cort, am scuturat-o și, acoperit cu ea, m'am culcat în mașină.

Peste noapte am fost deșteptat de măraruri și urlete. Era un tigru. La 10 metri de automobil scurma pământul și urla. N'aveam la mine decât un steyer de mare calibru dar de care nu mă puteam folosi prea mult pe întuneric. Am așteptat pîit după portiera mașinii; ca mai bine de o jumătate de oră. Puteam să bag în viteză și să plec. Yream însă cu orice preț să împuşc cu steyerul meu un tigru. Înțelegeți ce avantajii vânătorești se pot trage dintr-o astfel de ispravă. N'am avut noroc. În cele din urmă și spre uitairea mea, tigrul sa îndepărtat urlând și scurmând mereu pământul.

De abia spre ziua mi-am putut da seama ce se întâmplase: Când mi-am scuturat foaia de cort, am uitat că aveam împăturite în ea câteva hârtii lipicioase pentru prins muștele, și din greșeală le-am aruncat.

Tigrul se oprise la ele le miroșise, și-le prinsese pe hot, apoi pe labe și toată noaptea nu făcuse decât să încerce să se scape de ele.

LEI GRATIS

În Cicago s'a oprit luna trecută un mare circ. Timp de o săptămână stalurile au fost seară de seară pline. Apoi, datorită cine știe căror cauze în săptămâna a doua circul n'a mai avut nici un spectator, sau aproape nici unul. În zadar s'au lipit pe străzile orașului afișe mari și colorate cu numere noi și senzaționale. Circul rămânea gol, și „Augustii își trăgeau zadarnic palme autentice, și zadarnic călărețele de înaltă școală își exhibaționau pieptul tot mai gol și pântecul tot mai mic, în staluri nu se auzeau decât alunării și vânzătorii de programe. Era falimentul. Când într-o zi August cel mai prost avu o idee: Să se dea publicului drept premii, pui de lei. S'au făcut noi anunțuri și chiar în seara aceea la circ a trebuit să se mărească numărul caselor de bilete.

Premiul consista într'un cadou de 10 pui de lei dați la cei zece spectatori cari se vor arăta mai amuzanți.

Niciodată nu s'a răs mai mult într'un circ ca în seara aceea în circul din Cicago.

caricatura zilei

ȘIE EA

Fuly (care foimăi a mâncat bătae dela mamă-sa): „Nu-i nimic... lasă că știu eu, e geloasă că sunt mai tânără decât ea”.

ROMANTIC...

— Cum ai cunoscut pe al doilea bărbat al tău?

— A, destul de romantic! Să vezi: A tăiat cu automobilul pe primul meu bărbat...

IN PAMPAS

— Ascultă tată, lasă pentru astăzi.. Mama te roagă să-i înapoiezi frânghia că stau rufele neîntinse.

carti redate în extrase

MEMORIILE DOAMNEI CAMPAN — VIAȚA MARIEI-ANTOANETA —

S'a scris atât despre nefericita regină a Franței, victimă a celei mai mari sguđuri și prefaceri sociale din câte se cunosc în istorie, și totuși memoriile d-nei Campan, frumos reeditate în două volume de „A la cité des livres“ (1928) pot fi socotite cele mai prețioase contribuții la cunoașterea vieții Mariei-Antoaneta. „Spun ce-am văzut“ scrie doamna Campan și succesul a ceea ce povestește e datorit atât lipsei de culoare, de compoziție, cât mai ales adevărului, controlat cu nespūsă grijă de criticii cei mai emeriți. Tipărite pentru întâia oară acum o sută de ani, memoriile doamnei Campan s'au dovedit și celor mai analitici dintre martorii întâmplărilor povestite, ca fiind cea mai fidelă și mai simplă redare a realității.

În paginile doamnei Campan, Maria-Antoaneta apare sub aspecte inedite și și justifică pe drept cuvânt, un loc de stimă în istoria Franței.

DUPA REGELE SOARE

Ludovic XV moștenea o dragoste populară aproape fengioasă. El nu se gândea însă decât la plăcerile vânătoarei. Când nu mergea la vânătoare, se spunea: regele nu face nimic astăzi. Eulcheta era aceeaș, dar lipsea Curții veselie, grația și spriul care dela Versailles se mutaseră la Paris, la moartea lui Ludovic XIV.

Dupa marchiza de Pompadour, regele nu mai cunoștea decât femeile obscure și încrețite un adevărat serai în așa zisul Parc al Cerbilor. Totuși una din ele, d-na du Barry, îl încătușă astfel încât avu slăbiciunea să o introducă într-o zi în consiliul de Stat unde lu ridicolă.

Printre alte multe greșeli de felul acesta, Ludovic XV mai făcu una: văzând într-o zi o fetiță de 12 ani care-i plăcu, însărcină pe ministrul Bel s'o caute și să i-o asigure și la 15 ani o primă la Versailles, recunoscându-i mai târziu copilul, care se adăogă numeroșilor prinți Bourboni creați în acelaș mod de regele Soare și care grevau bugetul secătuit al Franței.

Ludovic XV simțea o mare plăcere să participe sub mască și însoțit de o gardă aleasă, la cele mai populare baluri. Pe cât era el de ușuratic, pe atât de fină și de credincioasă fu Maria Leckzinska, regina de origine poloneză. Ea și crescu copiii în mod ireproșabil și nu se amestecă niciodată în afacerile de stat, lăsând cea mai bună amintire deși era o streină.

După un atentat neizbutit contra lui, Ludovic XV muri de variolă și Ludovic XVI, soțul Mariei-Antoineta moșteni tronul Franței, salutat din zori până noaptea târziu în strigăte delirante de „traiască regele!“ de acelaș popor care mai târziu ceru și obținu capul lui.

Namulțumirile față de regele decedat sporiseră nădejđile în regele cel nou și întreaga Franță era cu el. Poeții îi închină ode frenetice și nici odată un început de regim nu se bucură de mai mari dovezi de dragoste și încredere ca acela.

Și în cea mai mare parte satisfacția generală era perfect îndreptățită: regele Ludovic XVI era cu mult superior cel puțin sub raport moral, predecesorului

său, iar regina avea toate calitățile ce se puteau preunde unei regine a Franței.

De altfel cu toată timiditatea și lipsa de voința a regelui și cu toate intrigile, ba chiar și greșelile de tact ale reginei, până la 1784, înainte cu 5 ani de stăruiri lor tragice, regele și regina primiră extrem de numeroase dovezi de simpatie populară. Ajutoarele date de ei populației în lipsă, treziră entuziasmul cel mai durabil, încercările lor de economie și de reforme, aduseră speranțe în îndreptarea stărei financiare a Franței, care era precară.

A trebuit pentru uitarea atător dovezi de dragoste și de credința ale francuzilor față de Ludovic XVI și Maria-Antoaneta, cu toata acțiunea pariuului anti-austriac, pe lângă amestecul nedigerat de principii mosonice și entuziasmul bonav pentru o libertate romantică, produs de duptele din America la care francezii luară o atât de vie parte asigurându-se de ura englezilor. La starea aceasta de spirit inovator, aurul englezesc și acțiunea ducelui d'Orleans, au ogara în scurt timp materia inflamabilă de care republicanii revoluționari beneficiara din plin. Cuvintele Constituție, Camere, garanție națională, balanța puterilor, marea chartă, legea *habeas corpus*, deși nu totdeauna înțelese, erau tot mai des repetate și la zgomotul lor tot mai străbătător, partidul revoluționar se forma și și sporea mereu forțele.

În asemenea împrejurări sociale excepționale, cu atâtea cauze tari tinzând toate la dizolvarea monarhiei și la abolirea privilegiilor nobililor și clerului, oricare suverani erau expuși pieței, oricare pretext era bine venit pentru realizarea marel nebunii dela care se aștepta mântuirea, pâinea și înfăptuirea tuturor speranțelor unor mulțimi înfometate și înflăcărare.

Pretextul cel mai frecvent în toate pregătirile și loviturile revoluționarilor dela 1889 fu mai ales regina Maria-Antoaneta acuzată de lux, de risipă, de amestec politic, de legături cu țările străine, etc. Și cu toate că întâmplarea a făcut ca regina Maria-Antoaneta să aibă în adevăr calități deosebite, faptul că regele era lipsit de voință, iar ea streină

și obiect de intrigi primejdioase, a contribuit enorm la ațătarea mulțimilor și la grăbirea în forma aceea tragică a sfârșitului domniei lui Ludovic XVI.

MARIA-ANTOANETA

Fieca Mariei Theresa, împărăteasa Austriei, Maria-Antoaneta-Josefa-Jeana de Lorena, arhiducesa de Austria, se născu la 2 Noembrie 1755, în ziua cutremurului dela Lisabona. Avea pentru mama sa o venerație totală, deși educația ei fusese oarecum neglijată de împărăteasa care sătulă de iete dorise zădarnic un băiat. Astfel nu știa perfect francezește, ceea ce servi deasemenea inamicilor ei francezi care susțineau că era mai mult streină decât franceză.

La 15 ani, strălucitoare de frumoșe și frăgezime, fu somită să devie moștenitoarea tronului Franței. Ludovic XV o găsi foarte bine pentru urmașul său, ceea ce nu-l împiedică să o invite la masă împreună cu d-na du Barry, fapt care indignă pe arhiducesa Austriei.

Nunta avu loc la Versailles și fu grandioasă. Ținuta ei impunătoare, grația și frumoșetea ei pe care știa să arboreze cele mai seducătoare surășuri, îi atraseră simpatia generală. Dar trebuia totuși să constate repede că era la o Curte unde tronul inamici ai Austriei care detestau alianța intervenită între Franța și Viena.

Când își făcu intrarea la Paris, după nuntă, palatul Tuileries fu asaltat de o mulțime uriașă al cărei entuziasm delirant o cerea. Ea apăru în balcon și exclamă: — Doamne, câți oameni!

— Doamnă, îi spuse guvernatorul Parisului, cu voia Monseniorului, sunt tot atâția îndrăgostii!“ Dar Monseniorul nu o iubea încă. Și trebuiră ani și sentiment și calități puternice și reale din partea Mariei-Antoaneta, pentru ca soțul Moștenitor al Franței să se simtă în fine indisolubil legat de fosta arhiducesă a Austriei.

Intrigele Curței și în special ale dușmanilor Austriei și deci ai streinei, ai „austriacei“, începură curând să atingă veselie ei, nesocotirea etichetei în ceea ce avea exagerat și absurd, gustul de mode și gătelii costisitoare, toate erau subiecte

de critică gata să se preschimbe în arme de atac. Deja la Viena prințul de Rohan, ambasadorul Franței pusese în circulație cele mai îndrăznețe calomnii pe seama Mariei-Antoaneta încât dădu mult de lucru Mariei Theresa până când acel ambasador al Franței, faimos prin strălucirile și datorile lui, în fine fu rechemat și disgrățiat, după moartea lui Ludovic XV.

În adevăr, Maria Antoaneta fusese la început luxoasă și cheluitoare, dar nu depășise mijloacele ei și după câțiva timp nu mai purta decât rochii de perca sau tuta alba de florența și se mângâia la o pălărie simplă, iar diamantele nu le scootea decât la zilele consacrate prin eufeiă, gătelilor deosebite.

Datorită însă unui fermier general și secretar al reginei care ceru celorlalți fermieri generali să-i comunice pentru regina orice vacanță în postul de mai lucrativ, Maria-Antoaneta se văzu acuzată că vrea să dispună ea de toate posturile bune pentru protejați de ai ei, și mai ales pentru srieții.

Dar o întâmplare îi dădu prilej să răspundă învecunilor: zăruind în parcul Versailles un bătrân căpitan de grenadier, se interesă de numele și de nevoie lui. Aflând că de doi ani bate scările ministerului de război cerând o funcție, îl opri într-o zi și spre stupefacția bătrânului militar, îi spuse că are buie să aibă slabi protectori dacă după atâta vreme n'a reușit să obție postul dorit. — N'am pe nimeni răspuns bătrânul turburat. — Ei bine, voi fi protectorul d-tale și a doua zi omul fu numit locotenent al regelui.

Bijuteriile Boehmer apărură într-o zi la Curte și datorită lăcomiei și prostiei lui, fu cauza celei mai grave atingeri aduse Mariei-Antoaneta. El strânse cu mari eforturi și sacrificii șase diamante enorme în formă de pere, perfect egale, și regina le cumpără cu patru sute mii franci, dar le plăti în câteva rate anuale, nevădând în caseta sa particulară întreaga sumă.

Între timp însă o escrocă d-na de Villier care izbuti să treacă drept confidentă reginei, estorcă dela fermierul general Beranger 200,000 franci împrumut pentru regina. Faptul fiind descoperit și scrisul reginei dovedit că era fals, escrocăa fu închisă.

Nu mult după aceea Boehmer reapărură la Curte oferind un colier de diamante în valoare de un milion șase sute mii de franci. Fii însă categoric refuzat. El reveni și căzu în genunchi în fața reginei, amenințând că se omoară dacă nu i se cumpără colierul. Maria Antoaneta i-a respins din nou și cu severitate pe bijuterier care în urmă a colindat Europa încercând să-și vândă colierul. Apoi deodată reveni la Curtea Franței cerând spre uimirea generală, prețul colierului pe care susținea că i l-a cumpărat regina prin mijlocirea prințului de Rohan cu care Maria Antoaneta, neerându-i calomniile dela Viena, nu schimbase o vorbă de opt ani.

Se făcu o îndinsă anchetă, cardinalul de Rohan fu arestat, o altă escrocă d-na Lamotte se dovedi că sembase în fals pe regină și lucrurile erau împozit, dar inamicii „austriacei“ izbutiră să obțină achitarea Cardinalului de Rohan, rămânând condamnată numai d-na Lamotte și soțul ei. Clerul și bună parte din nobilime fu și mai pornit împotriva reginei, iar epigramele și broșurile, injurioase sporivă atacurile în contra Mariei-Antoaneta.

Dar regele o iubea acum și era atât

de atașat de regină că nici o forță nu-i putea desbina.

Una din curiozitățile vremii era ca regele și regina să dăneze în fiecare zi în public, adică publicul era admis să intre și să iasă în șir din sala de mâncare unde se afla perchea regală. Ceva mai mult, la nașterea unui copil regal, mulțimea asista de asemenea.

Conduita reginei atât de des și de ușor criticată, era de o perfectă corectitudine, au îndrăznit s'o bârfească, ba încă au îndrăznit câțiva s'o ispitească. Celor dintâi le-a răspuns o surăsul castității, celor din urmă cu indignarea reginei ultragiată. Avea o fiică și născu un fiu, un moștenitor Franței și nașterea se petecă deasemenea în fața unei mulțime amestecate din care câțiva nespălați se urcară pe mobile să vadă mai bine apariția moștenitorului tronului pe care aveau să-l înlăture în chip sălbatic. De bucurie că născuse băiat, și din jricina lipsei de aer și de liniște, regina fu în primejdie. Mulțimea evacuată cu forța, medică putură salva delă moarte pe regină. Bucuria regelui fu nespus de mare.

MARI INTRIGI ȘI IDEI MARI

În acest timp atacurile contra reginei nu mai conțineau, iar războiul anglo-american și ideile noi din Franța lucrau tot mai vizibil asupra spiritului public. Beaumarchais scrisese „Căsătoria lui Figaro“ și stăruia mereu să obție autorizația s'o joace. La Fayette dădea tonul în curentul de idei nouă, iar vizita lui Franklin la Paris și apariția lui la Curte în haine de cultivator american, făcură mare impresie. Dar nimeni și cu atât mai puțin regele și regina, nu se gândeau că în curând revoluția cea mai sângeroasă avea să schimbe, să răstoarne toată ordinea stabilită în Franța, de atâtea sute de ani.

Libertatea, egalitatea, drepturile omului erau pe toate buzele, dar clerul și mai ales nobilimea își continua neturburată viața și intrigile din care o bună parte vizau pe regina **austriacă** împotriva căreia nu mai conțineau calomniile. Apoi decizia regală prin care toate bunurile eclesiastice formau un apanaj și pe nobilime, nu făcu decât să dea și mai mult de vorbit și de bârfit „amnicilor poporului“.

Regina avea două favorite pe d-na de Polignac și pe prietesa Lamballe. Cercul celei dintâi îi aduse cu deosebire multe neplăceri, determinând-o să se amestece în treburile statului pentru satisfacerea multor dorințe injuste.

Oprirea piesei lui Beaumarchais în ultima clipă când sala era arhiplină, turbură mai mult atmosfera Parisului în care o scântee putea produce explozia cea mare.

Mirabeau intrase în scenă și după ce prezentă lui la ambasada din Constantinopol și la o sumă mare de bani, fură respinse. Adunarea Națională găsi în și leaderul antiregalist ce-i convenea. Dar moartea îl surprinse sub acuza de a fi pacifizat cu Curtea și nu apucă desnodământul tragediei regale.

Regele se duse la 15 Iulie 1789 la adunare, fără cortegiu, fără gardă și roși în picioare, descoperit, cuvintele memorabile:

— Mă incredințez vouă, vreau să fiu una cu po orul meu și contând pe dragostea și credința supușilor mei, am dat ordin trupelor să se depărteze de Paris și Versailles“.

După aceea regala se înapoe pe jos la Palat, urmat de deputați și prinți.

Furia mulțimei sporea la rostirea numelui reginei și ai favoritelor sale care protejându-și rudele și prietenii stărneau desigur multe invidii și dușmăanii răzbunătoare.

La 15 Iulie armata plecă din ordinul regelui și soldații artilleriști dovediră că nu se mai putea conta pe ea. Când femeile măsculate îi întrebă la ce servesc tunurile lor, ei răseră:

— Nu vă temeți, le vom îndrepta mai ușor contra palatului tiranului decât în contra voastră.

Când regele plecă la 17 Iulie la Paris, regina rămase în prada celei mai grozave nebunăști. Se pregăti și ea de plecare și-și pregăti un mic discurs: Domnilor — iată, soția și familia regelui vostru. Nu veți despărți pe aceea uniți de Dumnezeu“. Plângând, spunea mereu: nu-l vor lăsa să se întoarcă!“ Dar el reveni și în bucuria extremă de la Versailles, regele spuse că din ferire n'a curs sânge și se jură că nu va curge o picătură de sânge francez din ordinul său. Însă zilele următoare atrocități de necrezut se făptuiră și mulțimile în mizerie magnetizate de ideile mari și neînțelese care circulau ca adevărate forțe fizice, se îmbărbătară pentru marea nebunie.

Dușmanii reginei trecură aproape toți de partea revoluționarilor. Nici nu puteau găsi un câmp mai fertil pentru intrigile lor deșănțate care subminau tronul și odată cu monarhia distrugeau orice siguranță pentru privilegiile de care totuși se bucurau toți nobilii indiferent dacă erau sau nu erau favoriții regimului.

De altfel se știe azi că principalul izvor al calomniilor împotriva reginei Maria Antoaneta nu era atât origina sau purtarea ei, cât psihologia mulțimilor din acea epocă, adâncile nemulțumiri sociale, bine exploatate, care aveau să ducă fatal la explozia sălbatecă de ură necruțătoare care a și izbucnit, indiferent de orice cauză specială.

Maria Antoaneta a fost de o sobrietate și decență care singure fac din ea o mare regină a Franței. Împrejurările însă i-au fost fatale.

Înainte de a fi avut copii, pe când se plimba într-o zi cu trăsura, era cât pe aci să calce un copil care se răsturna-se în fața căilor. Interesându-se de micutul salvat prin prezența de spirit a vizitiului, și aflând că e orfan îl ceru de la bunică-sa care consimți să i-l dea cu învoială însă dacă ștregarul va rămâne la palat. Și în adevăr, băiețelul scoase strigăte disperate în brațele reginei și îi trânti o serie de picioare care o spăimântară pe Maria Antoaneta.

Nefericita regină a avut și oare-care contact cu literatura, dar nimerindu-se să patroneze câte-va piese de teatru execrabile, renunță la alte neplăceri de asemenea natură și rămase întru câtva ignorantă în direcția aceasta. Deaceea probabil făcu o noștimă confuzie după reprezentarea unor poeme cu muzică al căror autor era Marmontel, iar compozitorul era Gretry: acesta din urmă fiindu-i prezentat împreună cu libretistul său poet, regina îl complimentă pe muzicant pentru versuri, fără să dea nici o atenție poetului.

Întâmplarea făcu pe muzicant să-i spună colaboratorului său:

— Iată prietene ce face o muzică excelentă.

— Și niște detestabile versuri, ripostă amărât poetul.

Maria Antoaneta a fost și o mamă

din cele mai simțitoare. Atinsă de desiluzia produsă la prima ei naștere de sexul feminin al primului ei copil, îi spuse dela cea dintâi prezentare :

— Biată mititică, tu nu erai dorită, dar mie nu-mi vei fi mai puțin scumpă.

Un băiat ar fi aparținut mai ales țării. Tu vei fi a mea și vei avea toate îngrijirile mele, vei împărtăși fericirea mea și-mi îndulci supărărilor.

Avea o largă îngăduință față de imperfecțiunile oamenilor. Un aume Castelnaux se declarase îndrăgostit de regină și n'o slăbea din ochi pretutindeni unde putea să-i stea în față, desigur la o respectoasă distanță. Oriunde apărea în public, Maria Antoaneta trebuia să dea ochi cu „făcnițul” acela a cărei pasiune devenise destul de inoportună. Se interveni să fie îndepărtat, dar el reveni și regina ordonă să fie lăsat în pace.

— Mai bine să mă plictisească, decât să i se răpească fericirea de a fi liber !

Nefericitul îndrăgostit, după întemnițarea reginei, se lăsă să moară de foame în disperarea lui amoroasă.

Atacul din noaptea de 5 spre 6 Octombrie viza numai pe regină și salvarea ei se datoră credincioaselor prietene care o serveau și care n'au dormit de loc. Dar perechea regală trebuia să urmeze mulțimea la Paris și să îndure tot lungul drumului cele mai murdare insulte prizonieră poporului său.

Primiți la Primăria Parisului, de d. Bailly, regele și regina mai ales, văzută de jacobini atât de aproape, comunicativă și amabilă, căștigă un nou termen care nu însemna însă altceva decât absurdul prelungea unei agonii sfâșietoare. A doua zi aceleași femei care acoperiseră pe regină cu toate murdăriile, veniră la Tuileries și cerură s'o vadă. Regina apără și le căștigă simpatia prin bunătatea ei. Una i se adresă în nemțește, dar regina răspunse că a devenit atât de franceză încât a uitat limba maternă. Mulțimea de femei o aplaudă frenetic: trăiască Maria-Antoaneta, trăiască buna noastră regină ! Regina avu lacrimi și o femeie din popor se înduioșă :

— Săraca regină, uite-o că plânge !

Mulțimea fu extrem de mișcată și o comunicativitate de simpatie vizibilă se stabilă între cea bărfită și urâtă și femeia care cu o clipă înainte ar fi ucis-o.

La una din ultimele reprezentatii de la operă la care a asistat, regina de atâtea ori aplaudată avu prilejul să asiste la o luptă dârjă între partizani și inamici. Pe când se cânta un duo plăcut urechilor reginei și prietenilor palatului, jacobinii manifestară violent. Se strigă „trăiască regele și regina”, „Nu-i vrem pe nici unul” și alte apostrofe și amenințări care degenerară într'o bătaie din care jacobinii ieșiră fără haine și păr

Când cu prilejul defilării unei mulțimi furibunde, amenințătoare și extrem de insultătoare prin fața reginei după năvălirea în palatul Tuileries, o femeie îi strigă: vreau să teucid austriaco, regina o întrebă :

— Mă cunoașteți ?

— Nu.

— V-am făcut vre-un rău personal ?

— Nu, dar faci rău poporului.

— Vi s'a spus, dar ați fost înșelată. Soție a unui rege al Franței, mamă a moștenitorului tronului Franței, eu sunt franceză, nici odată nu-mi voi revedea țara de origină și nu pot fi fericită sau

nefericită decât în Franța. Ași fi fericită dacă m'ați iubi.

Dobitoaca aceea se porni atunci pe plâns, și își ceru iertare, spunând :

— Dacă nu vă cunoscusem ; acum văd că sunteți buhă.

După trecerea hoardei prin palat regina arătă deputaților ușile sparte și jaful încăperilor și pe când descria furia năvălitorilor pentru care regele și moștenitorul își puseseră scufițe roșii pe cap, observă că deputatul Merlin de Thionville era înduioșat până la lacrimi :

— Plângeți, d-le Merlin, că vedeți pe rege și familia sa tratați cu atâtea cruzime de un popor pe care totdeauna am dorit să-l facem fericit.

— Este adevărat Doamnă, îi răspunse Merlin, plâng nemerocirile unei femei frumoase, simțitoare și mamă de familie, dar nici una din lacrimile mele nu e nici pentru rege nici pentru regină.

În altă zi, mulțimea se apropiă din nou de palat și numeroși oameni din popor, lucrători, funcționari, exprimară reginei încurajări și asigurări de viitor.

Dar partidul regelui făcu atâtea greșeli de fapt, iar revoluționarii își urmări planurile cu atâtea virtuozitate, încât intrigele din sânul nobilimei ajutară enorm înfaptuirea martorilor ideii ale revoluției.

INIMA UNEI REGINE

Maria-Antoaneta nu-și găsea nimic reprobabil în toată viața ei de regină a Franței. Făcuse mici greșeli întru la o tânără de înaltă origină și strălucită situație, dar nu comisese nici unul din păcatele ce i se atribuiau. Și faptul acesta și legătura indestructibilă dintre ea și rege și copiii lor, erau de natură s'o întărească sufletește până și în clipele celei mai disperate suferințe. Regele era deprimat. Simțeau amândoi că sunt pierduți. Vedeau cum mulțime în sălbătece de ură, de nevoi și de demagogi, se înarmau și se atătau tot mai mult la distrugerea monarhiei, la jefuirea averilor nobililor și clericilor și totdeodată la sacrificarea familiei regale.

Regina făcu un ultim efort : primi în secret pe Mirabeau și mai cumpără câțiva alți deputați, dar totul era în zadar.

D. de La Fayette care fusese ascultat până atunci, pierdea din autoritate, iar încercarea de fugă dădu greș și regele și regina fură arestați la Varenne și închiși de „națiunea suverană” în numele căreia atâți criminali s'au scaldat în sânge nevinovat.

Princesa Lamballe care revenise în urma primirii Constituției plăti cu viața ei în masacrele din Septembrie atașamentul față de regină.

Sora d-nei Campan vru să intre în Paris spre a-și vedea regina la închisoare. Oprită de gardă, ea protestă : Ascultați, le zise ea, eu sunt lângă regină dela 15 ani, ea m'a dotat și m'a măritat, am servit-o pe când era puternică și fericită, cum s'o părăsesc tocmai acum în nenorocire?—Are dreptate, cetățeanca, ziseră furiile și credincioasa reginei ajunse la stăpâna sa al cănei păr il găsi alb.

După atâtea nopți chinuite și atâtea amenințări cu moartea din care unele la un deget de realizare și atâtea insulte și umiliri suferite încercarea de fugă neizbutită, închisoarea și atmosfera de sfârșit de act, toate acestea lângă certitudinea că va fi asasinată avură a-

cest efect vizibil, albirea părului. Suflul Mariei Antoneta care era și mamă și soție bună trebuia însă să fie tare până la sfârșit.

È adevărat că încă din vreme văzând primejdiiile care o amenințau a făcut apel la familia sa și la frații regelui, dar ajutorul strein întârziă. Acum era sigură că regelui i se va face proces, dar pe ea, streină și dușmănită, o vor asasina pur și simplu, Socotea însă ca o fericire moartea după chinurile nespuse din ultimii doi ani. Primindu-și căte-va prietene le marturisii :

— Nenorocite și voi, veniți și vedeți pe una și mai nenorocită care v'a adus tuturor nenorocirea. Suntem pierdute, de trei ani succumbăm în această oribilă revoluție, trecând prin toate ultragiile posibile. Toată lumea a contribuit la pierderea noastră: novatorii niște nebuni, ceilalți ca ambițioși servindu-și interesele egoiste, și până și cel mai îndrăcit jacobin vrea aur și demnități, iar mulțimea dorește jaful averilor. Nu există un singur patriot în această hoardă infamă. Străinii vor să profite de turburările din Franța.

È de neuitat celula verde dela Feuilants, mizerabilul culcus unde regina arestată ne întindea brațele spumându-ne că nenorocirile noastre a căror cauză este ea, le sporește pe ale ei și o fac să cheme moartea.

„Da, spunea regina, le-ași stăga: Francezi, au avut cruzimea să vă încredanțeze că nu iubeșc Franța. Eu, mama acestui copil care trebuia să domnească peste frumoasa Franța. Eu, pe care providența a pus-o pe tronul cel mai strălucit al Europei. Nu sunt eu din toate fiicele Mariei Theresa cea mai favorizată de soartă ? Și nu mi dau eu seama de toate avantajele acestea ? Ce să găsească la Viena ? Morminte ? Și ce pierd aici ? Tot ce poate să flateze gloria și sensibilitatea.”

Sora mea care i-a împrumutat la închisoare douăzeci și cinci de napoleoni, plăti și ea cu capul acest ultim mic serviciu adus Mariei Antoaneta.

Am cunoscut-o mai bine ca oricare alta din apropierea ei, i-am fost nedespărțită confidentă dela sosirea în Franța și până la moarte. Nu era vinovată de nici una din faptele de care au acuzat-o, dimpotrivă poseda calități care lângă un soț mai energic, ar fi dat o nouă strălucire tronului Franței.

La 21 Ianuarie 1793 capul lui Ludovic XVI căzu sub cuțitul ghilotinei. Regina îl urmă cu credință și mândrie, dar moștenitorul de drept al tronului Franței se stinse după doi ani în închisoarea umanitaristilor.

